

*Վերլուծությունը պատրաստվել է «Համագործակցություն
հանուն ժողովրդավարության» կենտրոնը «Կրոնական
հանդուրժողականությունը Հայաստանում» ծրագրի¹ շրջանակում:*

Հեղինակ՝ Ստեփան Դանիելյան

Կրոնական խնդիրների լուսաբանումը Հայաստանի ԶԼՄ-ներում -2010

Ուսումնասիրության մեջ վերլուծվել և ներկայացվում են հայկական ԶԼՄ-ների այն նյութերը, որոնք արտահայտում են կրոնի կամ կրոնական կազմակերպությունների նկատմամբ տեսակետները, մեկնաբանությունները:

Մամուլի նյութերի համար աղբյուր է ծառայել մեր կազմակերպության www.religions.am կայքը², որտեղ ներկայացված են կրոնին առնչվող հայկական մամուլի նյութերը (որոնք ընտրված են էլեկտրոնային տարբերակներ ունեցող այն կենտրոնական թերթերից և կայքերից, որոնց տպաքանակը կամ այցելուների օրական քանակը գերազանցում է 2 000-ը): 2010 թվականի հունվարի 31-ից դեկտեմբերի 31-ը դիտարկել ենք մոտ 800 նյութ, որոնք տեղադրված են www.religions.am կայքի «Մամուլի տեսություն» բաժնում: Ուսումնասիրությունը կատարելիս մեզ չեն հետաքրքրել քանակական տվյալները: Մեր նպատակն է եղել բացահայտել կրոնական անհանդուրժողականություն, խտրականություն կամ թշնամանք պարունակող հրապարակումների դրդապատճառները, արժեքային ընկալումները և հեղինակների աշխարհայացքը: Այդ առումով դիտարկել ենք այն հոդվածները, որոնք հիմնավորում կամ պատճառաբանում են տարբեր կրոնական խմբերի նկատմամբ իրենց բացասական վերաբերմունքը: Երբեմն ծավալուն մեջբերումներ ենք կատարում՝ դա նպատակահարմար համարելով Հայաստանում առկա կրոնական թշնամանքի հիմնավորումները հասկանալու առումով: Որոշ դեպքերում չենք մեկնաբանում նյութերը, քանզի դրանց բովանդակությունն ինքնին տալիս է կրոնական խնդիրների մասին հեղինակների պատկերացումների կամ լրատվամիջոցների կողմից վարվող քաղաքականության մասին սպառիչ պատասխանները:

Նյութը կարող է օգտակար լինել ոչ միայն կրոնական խնդիրներն ուսումնասիրողների, այլև Հայաստանի լրատվամիջոցների աշխարհայացքը հասկանալու համար, որն արտահայտվում է նաև քաղաքական ու հասարակական այլ ոլորտները և խնդիրները լուսաբանելիս:

¹ Ծրագիրն իրականացվում է Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղի և Նիդեռլանդների Թագավորության կառավարության աջակցությամբ:

² Կայքը ստեղծվել է «Համագործակցություն հանուն ժողովրդավարության» կենտրոնի կողմից՝ «Կրոնական հանդուրժողականությունը Հայաստանում» ծրագրի շրջանակում: Կրոնական խնդիրներին առնչվող նյութերը տեղադրված են կայքի «Մամուլի մոնիթորինգ» բաժնում:

Օրենսդրությունը

ԶԼՄ-ներով կրոնական թշնամանքի և անհանդուրժողականության քարոզն արգելված է «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի **24-րդ հոդվածով**, որի համաձայն՝ *«արգելվում է հեռուստատադիտադրողումներն օգտագործել՝... բ) ազգային, ռասայական և կրոնական թշնամանք կամ երկպառակություններ սերմանելու նպատակով»*: Մինչդեռ ԶԼՄ-ներում հանդիպում են բազմաթիվ հոդվածներ, որոնք կրոնական թշնամանք են պարունակում, սակայն այս հետազոտության հեղինակներին հայտնի չէ որևէ դեպք, երբ նման հրապարակումների հեղինակներին պատկան մարմինները պատասխանատվության ենթարկեն:

Խղճի ազատությանն են անդրադառնում նաև ՀՀ Սահմանադրության 8.1-ին³, 26-րդ⁴, 14.1-ին⁵, 27-րդ⁶ և 28-րդ⁷ հոդվածները:

Քրեական օրենսգրքում սահմանված են խղճի և կրոնի ազատության պաշտպանությանն ուղղված հետևյալ հանցակազմերը. «Խղճի կամ դավանանքի ազատության իրավունքի իրականացմանը խոչընդոտելը» (հոդված 160), «Անձանց իրավունքների կամ անձի դեմ ոտնձգող միավորումներ կազմելը կամ դեկավարելը» (հոդված 162), «Ազգային, ռասայական կամ կրոնական թշնամանք հարուցելը» (հոդված 226) և այլն:

Բացի նշվածից, ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքը 63-րդ հոդվածում քրեական պատասխանատվությունը և պատիժը ծանրացնող հանգամանքների շարքում ամրագրել է նաև *«հանցանքն ազգային, ռասայական կամ կրոնական ատելության, կրոնական*

³ «Հայաստանի Հանրապետությունում եկեղեցին անջատ է պետությունից:

Հայաստանի Հանրապետությունը ճանաչում է Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու՝ որպես ազգային եկեղեցու բացառիկ առաքելությունը հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքում, նրա ազգային մշակույթի զարգացման և ազգային ինքնության պահպանման գործում:

Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում է օրենքով սահմանված կարգով գործող բոլոր կրոնական կազմակերպությունների գործունեության ազատությունը:

Հայաստանի Հանրապետության և Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու հարաբերությունները կարող են կարգավորվել օրենքով»:

⁴ «Յուրաքանչյուր ոք ունի մտքի, խղճի և կրոնի ազատության իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է կրոնը կամ համոզմունքները փոխելու ազատությունը և դրանք ինչպես միայնակ, այնպես էլ այլոց հետ համատեղ քարոզի, եկեղեցական արարողությունների և պաշտամունքի այլ ծիսակատարությունների միջոցով արտահայտելու ազատությունը:

Այս իրավունքի արտահայտումը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է հասարակական անվտանգության, առողջության, բարոյականության կամ այլոց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության համար»:

⁵ «Բոլոր մարդիկ հավասար են օրենքի առջև:

Խտրականությունը, կախված սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից, արգելվում է»:

⁶ «Յուրաքանչյուր ոք ունի իր կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունք: Արգելվում է մարդուն հարկադրել հրաժարվելու իր կարծիքից կամ փոխելու այն...»:

⁷ «Յուրաքանչյուր ոք ունի այլ անձանց հետ միավորումներ կազմելու, այդ թվում՝ արհեստակցական միություններ կազմելու և դրանց անդամագրվելու իրավունք»:

մոլեռանդության, այլ անձանց իրավաչափ գործողությունների համար վրեժի շարժառիթներով կատարելը»:

Թեև սույն զեկույցը պատրաստելիս հեռուստաընկերությունների մոնիթորինգ չի իրականացվել, այդուհանդերձ կրոնական կազմակերպությունների դեմ թշնամական, արհամարհական ու նսեմացնող արտահայտություններ կարելի է հաճախ լսել հեռուստաընկերությունների եթերով:

2010-ի փոտրվարի 15-ին Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը ընդունել է «Էրոտիկ բնույթի հեռուստահաղորդումների, սարսափ և ակնհայտ բռնություն պարունակող ֆիլմերի, ինչպես նաև անչափահասների առողջությանը, մտավոր և ֆիզիկական զարգացման, դաստիարակության վրա հնարավոր բացասական ազդեցություն ունեցող հաղորդումների չափորոշիչներ» «N 1-Ն» որոշումը, որտեղ թվարկվում են «Էրոտիկ բնույթի հեռուստառադիոհաղորդումների, սարսափ և ակնհայտ բռնություն պարունակող ֆիլմերի, ինչպես նաև անչափահասների առողջության, մտավոր և ֆիզիկական զարգացման, դաստիարակության վրա հնարավոր բացասական ազդեցություն ունեցող հաղորդումների չափորոշիչները»: Այդ չափորոշիչների «բ» կետում գրված է. «նսեմացնում և վարկաբեկում են ազգային եկեղեցուն և նրա կողմից քարոզվող արժեքները»: Անհասկանալի է, թե էրոտիկ հեռուստահաղորդումներին նվիրված որոշումը ինչ կապ ունի կրոնական խնդիրների հետ, սակայն փաստն այն է, որ ցանկացած հաղորդում, որը այս կամ այն կերպ կասկածի տակ կդնի «ազգային եկեղեցին», անկախ այն բանից՝ դա վերաբերում է եկեղեցու աստվածաբանական պատկերացումներին, թե պատմական դերակատարությանը, թե որևէ այլ ոլորտի վերաբերող դերակատարությանը, արգելվում է հեռուստաեթերներով ցուցադրելը:

Պետական պաշտոնյաների մոտեցումները կրոնական խնդիրների հանդեպ և նոր մոտեցումներ հասարակական դիսկուրսում

Մեր դիտարկումները ցույց են տալիս, որ հատկապես վերջին երկու տարիների ընթացքում կրոնական ազատությունների սահմանափակման տենդենցը Հայաստանում ձեռք է բերում համակարգային բնույթ: Եթե անցած տարիներին կրոնական անհանդուրժողականությունը չէր կարելի համարել որպես կառավարության քաղաքականություն, ապա վերջին երկու տարիներին հիմքեր կան ենթադրելու, որ կառավարությունը վարում է նման քաղաքականություն: Նման եզրակացության համար հիմքեր են տալիս ՀՀ կառավարության օրենսդրական նախաձեռնությունները, վարչապետի, կրթության և գիտության նախարարի հրապարակային հայտարարությունները, կրթական հաստատություններում տիրող իրավիճակը, իշխանամետ հեռուստաընկերությունների լրատվական քաղաքականությունը, իրավապահ մարմինների անգործությունը կրոնական խտրականության ակնհայտ դեպքերի ժամանակ: Այս ամենի մասին է վկայում մեր կազմակերպության կատարած «Կրոնական հանդուրժողականությունը Հայաստանում» ուսումնասիրությունը⁸, որտեղ ներկայացրել ենք կրոնին առնչվող օրենսդրությունը, ինչպես նաև կրոնական ազատության իրավիճակը տարբեր բնագավառներում: Տեղին է հիշել նաև 2009-ի սեպտեմբերի «Ազգ» օրաթերթի

⁸ http://religions.am/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=85:religious-tolerance-in-armenia&catid=1:articles

ներկայացմամբ ՀՀ վարչապետի խոսքերը. «Ուշագրավ էր վարչապետի որակումը, թե «եկեղեցին տարանջատված է պետությունից» միտքը հնամաշ է: «Եթե եկեղեցին մենք ենք, ապա ես ինչպե՞ս և ո՞ր պահին տարանջատեմ իմ մեջ քրիստոնյա մարդուն»⁹:

ՀՀ ոստիկանապետը բացահայտորեն հայտարարում է, որ պետք է պայքարել «աղանդավորականների» դեմ. «Ու ոչ միայն էմոնների, ընդհանրապես աղանդավորական շարժումների դեմ պետք է պայքարենք, որովհետև նրանք մեր ժողովրդին լուրջ բարոյական վնաս են բերել»¹⁰:

www.panorama.am կայքը տեղեկացնում է ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության նոր նախաձեռնությունների մասին. «Արդեն 7-րդ տարին է, ինչ Հայ Առաքելական եկեղեցին և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարությունը կազմակերպում են «Հայոց եկեղեցու պատմություն», «Հայոց լեզու և գրականություն», «Հայոց պատմություն» և բնագիտական (ֆիզիկա, քիմիա, կենսաբանություն) առարկաների ուսուցիչների մրցույթ: Եվ, ինչպես հաղորդում են ԿԳՆ-ից, Մայր աթոռ Մուրբ Էջմիածնում այսօր կայացավ 2010 թվականի մրցույթի հաղթողների պարգևատրման հանդիսավոր արարողությունը», որից հետո ներկայացնում է նախարարի ելույթից հատվածներ. «Մեր Սահմանադրությունը ճանաչում է Հայ Առաքելական եկեղեցու բացառիկ դերն ազգային ինքնության պահպանման, հոգևոր և մշակութային դաստիարակության հարցում, իսկ ազգային ինքնությունը մտածելակերպ է, որը քեզ համահունչ է դարձնում քո ազգին բնորոշ քաղաքակրթական տարրերին: Ո՞վ դա կանի ավելի լավ, քան եկեղեցին», - իր խոսքում հայտարարել է ԿԳ նախարար Արմեն Աշոտյանը: Նախարարը կարևորել է նաև եկեղեցի-կրթություն-բանակ համագործակցությունը և ընդգծել, որ առանց եկեղեցու չկա կրթություն, չկա բանակ, և այդ համագործակցությունն օրեցօր ավելի մեծ զարգացում է ստանում, քանի որ «Հայ դպրոցը ստեղծվել է հոգևոր արժեքների շուրջ և հայ դպրոցի մշտական հովանավորն ու պահապանը եղել է Հայ Առաքելական Մուրբ Եկեղեցին»¹¹:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարար Ա. Աշոտյանը բուհերի ուսխորհուրդների նախագահների հետ հանդիպման ժամանակ ասել է. «Ուսանողությունը պետք է վերադառնա դեպի եկեղեցի: Մի ինստիտուտ է եկեղեցին, որի հետ և որի համար դուք պարտավոր եք աշխատել»¹²:

«Կրթության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ «Հայաստանի Հանրապետության կրթական համակարգը նպատակաուղղված է հայ ժողովրդի հոգևոր և մտավոր ներուժի ամրապնդմանը, ազգային և համամարդկային արժեքների պահպանմանն ու զարգացմանը: Այդ գործին իր նպաստն է բերում նաև Հայ Եկեղեցին»: Նույն օրենքի «Կրթության բնագավառում պետական քաղաքականության սկզբունքները» վերտառությամբ 5-րդ հոդվածի 6-րդ կետում ասված է, որ ուսումնական հաստատություններում կրթությունն ունի աշխարհիկ բնույթ: Փաստորեն, նախարարը հարցականի տակ է դնում կրթության աշխարհիկ բնույթի մասին **օրենքի** պահանջը:

⁹ Տե՛ս «Ազգ» օրաթերթ #167, 13-09-2008 (<http://azg.am/AM/2008091316>):

¹⁰ «Հրապարակ», 6/12/2010, Էմոնները կլիսիստեն մեր գեներֆոնդը:

¹¹ <http://www.panorama.am/am/education/2010/11/23/armen-ashotyan/>, 23/11/2010:

¹² Տե՛ս «Առավոտ» օրաթերթ, 02/10/2010:

Մյուս կողմից՝ Հայաստանում ուժեղանում է քաղաքացիական արժեքների ազդեցությունը, որի հետևանքով Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին արդեն դիտարկվում է ոչ միայն որպես ազգային-ավանդական ինստիտուտ, ի տարբերություն մյուս կրոնական կազմակերպությունների (որը Հայաստանում կրոնական անհանդուրժողականության քարոզման հիմնական մեխանիզմն է), այլև որպես հասարակական-քաղաքական ինստիտուտ:

«Այսօր բազմաթիվ քրիստոնեական եկեղեցիներում և կազմակերպություններում տխուր իրավիճակ է տիրում՝ եկեղեցու առաջնորդները (կաթողիկոսները, արքեպիսկոպոսները, եպիսկոպոսները և այլ եկեղեցականներ) իրենց անդամների նկատմամբ հաստատում են կամ փորձում են հաստատել ուժեղ, ավտորիտար բնույթի իշխանություն: Չնայած այս առաջնորդների շատերը լավ նպատակներ են հետապնդում, հաճախ, սակայն, ավտորիտարիզմի հիմքում ընկած է իշխանության և վերահսկողության ծարավը: Այս առաջնորդները ռացիոնալացնում են և պաշտպանում նմանօրինակ վարքը սիրո և հովվության շղարշի ներքո: Աստվածաշունչն, անշուշտ, եկեղեցու առաջնորդներին օժտում է որոշակի հոգևոր իշխանությամբ, սակայն չափազանց հաճախ է այդ իշխանությունը չարաշահվում՝ անցնելով Սուրբ Գրքում թույլատրված սահմանները»¹³:

*«Հայերը քրիստոնյա չեն, հայերը քրիստոնեության հետ կապ չունեն. այստեղ գալիս է արդեն երկրորդ ուսման փուլը, որովհետև մենք քրիստոնեության համակարգը շատ հաջող փոխարինում ենք եկեղեցական ծիսական համակարգով: Քրիստոնեությունը մարդու ներքին բարոյական ցենզն է, որը մարդուն ինքնին թույլ չի տալիս անել այս կամ այլ արարքները եւ որը, մարդը կրելով իր մեջ, տանում է դեպի հասարակություն: «Մի՛ գողացիր» պատվիրանը որքանո՞վ է աշխատում մեր հասարակության մեջ, երբ մեզ մոտ ռեալ պատվիրան է գողացիրը, մյուս պատվիրանն էլ սպանիրն է: դրանից հետո մենք դեռ կարող ենք խոսել քրիստոնեության մասի՞ն: Իսկ մենք վերցրել ենք երևույթի ծիսական կողմը, **ինչպես պետության մեջ ծիսական կողմը, այնպես էլ պետության մեջ:** Եվ պետությունը, քանի որ չունի իրավապահ ողնաշար, իր համար ստեղծում է ծիսական ողնաշար՝ եկեղեցական մոդելը»¹⁴:*

Փոփոխության են ենթարկվում պաշտոնական եկեղեցու թե՛ հասարակական ընկալումները, թե՛ եկեղեցուց (ինչպես նաև մյուս կրոնական կազմակերպություններից) հասարակության կողմից ակնկալվող սպասելիքները: Այսինքն, եկեղեցին և մյուս կրոնական կազմակերպությունները գնահատվում են արդեն ոչ միայն ավանդական պատկերացումներից ելնելով, այլև նրանց կոնկրետ դերից՝ ժողովրդավարության և հասարակական կյանքի կարևոր խնդիրների հանդեպ ունեցած մոտեցումներից: Քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները, փորձագիտական շրջանակները խղճի ազատության հարցին սկսում են մոտենալ՝ ելնելով քաղաքացիական արժեքներից: Մյուս կողմից՝ կրոնական տարբեր կազմակերպություններ սկսել են ցուցաբերել քաղաքացիական դրսևորումներ հասարակությանը հուզող խնդիրների հանդեպ, որը ոչ վաղ անցյալում չի եղել: Դրա

¹³ Հատված «Հայ առաքելական եկեղեցու Պատվո խորհուրդ»-ի հայտարարությունից (Council of Dignity of the Armenian Apostolic Church), <http://www.Iragir.am/armsrc/society41622.html>, 08/12/2010:

¹⁴ Հատված քաղաքագետ Անուշ Սեդրակյանի հարցազրույցից <http://www.Iragir.am/armsrc/interview41722.html>, 10/12/2010:

մասին են վկայում այս տարի հասարակական հնչեղություն ունեցող մի շարք նախաձեռնությունների ժամանակ (լեզվի մասին օրենքում փոփոխություններ, «Մոսկվա» կինոթատրոնի տեղում եկեղեցու կառուցման խնդիրը, էկոլոգիական խնդիրներ և այլն) կրոնական կազմակերպությունների հրապարակային դիրքորոշումները: Այսինքն, քաղաքացիական հասարակությունը սկսել է ձևավորել իր վերաբերմունքը այս կամ այն կրոնական կազմակերպության նկատմամբ՝ ելնելով երկրի համար կարևոր խնդիրների հանդեպ նրանց ունեցած դիրքորոշումներից:

Նախկին վարչապետ Հրանտ Բազրատյան. *«Իսկ կառավարությունը, չգիտեմ, կառավարության շենքում ինչ-որ մատուռներ է բացում, աղոթք են անում: Վարչապետը ինչ-որ տերտերների հետ է հայտնվում էկրանին, անհասկանալի բաներ են կատարվում, սրանք շատ լուրջ բաներ են: Էս էր պակաս, այ մարդ, արդեն կրոնն ու կառավարությունը լրիվ խառնվել են»: Ըստ նրա՝ սովորաբար իսլամական պետության մեջ հնարավոր չէ կրոնը անջատել պետությունից: «Հիմա սրանք (կառավարությունը) բան չեն կարողանում անել, կպել են եկեղեցուն՝ ամենուրեք ներգրավելով: Իբր էդ եկեղեցին էական դրական դեր է խաղացել մեր պատմության մեջ... Մի անգամ տեսե՞՞ր էք Հայ առաքելական եկեղեցու եկամուտների ու ծախսերի հաշվեկշիռը մամուլում տպված: Որտեղի՞ց այդ փողերը: Ո՞վ է սահմանում մումի գինը: Սա կոչվում է սովերային տնտեսություն: Եղել են տարիներ, երբ Հայ առաքելական եկեղեցում եղել են լուսավորյալներ, որոշակի առաջադեմներ, բայց հիմնականում ռեակցիոն: Պատահական չէ, որ ամեն մի թուրքական սուլթան կամ պարսկական շահ, որ նստում էր գահին, առաջին հերթին հայ կաթողիկոսներին մի քանի հատ հերոսի կոչում էր տալիս: Այս մասին մենք չենք սիրում խոսել: Հիմա իբր սա մի պրոգրեսիվ կառույց է, հետն էլ՝ մտել է կառավարություն», - նշեց ՀՀ նախկին վարչապետը¹⁵:*

Ի տարբերություն էլեկտրոնային լրատվամիջոցների, ՁԼՄ-ներում կարելի է հանդիպել նաև սուր քննադատական հոդվածներ՝ ուղղված Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցուն, մասնավորապես www.lin.am, www.7or.am, www.lragir.am կայքերում և «Ժամանակ», «Հրապարակ», «Չորրորդ ինքնիշխանություն», «Հայկական Ժամանակ» թերթերում: Մեր ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ ավելի հաճախ կրոնական թշնամության և խտրականության կոչեր կամ միակողմանի կերպով լուսաբանվող հոդվածներ են լինում «Առավոտ», «Իրավունք», «168 Ժամ», «Ազգ», ինչպես նաև ռուսալեզու «Գոլոս Արմենիի» և «Նովայա գազետա» թերթերում:

«Աղանդ» և «հոգեորսություն» եզրերի շահարկումը, կրոնական և ազգային պատկանելության միահյուսումը

Հայաստանում կրոնական անհանդուրժողականության քարոզչությունը հիմնականում հիմնված է երկու եզրի՝ «աղանդի» և «հոգեորսության» վրա, որոնք Հայաստանում ունեն յուրահատուկ երանգ և կարող են բացատրել կրոնական

¹⁵ lin.am, 23/12/2010, Հ. Բազրատյան, «Մեր եկեղեցին անպատժելի մի կառույց է՝ Քրիստոսի ու հավատի հետ կապ չունեցող»:

անհանդուրժողականության դրսևորումների հիմնավորումները: Կրոնական անհանդուրժողականության կոչերը հիմնականում խարսխված են «ազգի» և «Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու»¹⁶ նույնականացման վրա և այստեղից հետևում է, որ, պայքարելով մյուս կրոնական ուղղությունների դեմ, հեղինակները ցանկանում են «փրկել» ազգը «պառակտումներից», որը «ազգային անվտանգության» կամ «հոգևոր անվտանգության» խնդիր է: Մամուլում և հեռուստատեսությամբ հաճախ է կրկնվում այն միտքը, որ Հայաստանում գործող կրոնական կազմակերպությունները, բացի ՀԱՍԵ-ից, որոնք որակվում են որպես «աղանդներ», «դավեր են նյութում» հայ ազգի դեմ, և նրանց դեմ պետք է պայքարել բոլոր միջոցներով:

Ազատական համարում ունեցող «Առավոտ» օրաթերթի գլխավոր խմբագիրը թերթի համարներից մեկի խմբագրականում գրում է. *«Դավադրությունների տեսության մասին մենք սովորաբար խոսում ենք քամահրանքով՝ ծաղրելով այն որպես մարդկային երեւակայության խաղ: Իբր, առաջ մարդիկ հավատում էին, որ մեր կյանքին միջամտում են ինչ-որ հրեշներ ու չարքեր, հիմա էլ այդ առասպելները փոխարինվում են գաղտնի կազմակերպությունների մասին պատկերացումներով, եւ դրանց միջոցով մարդիկ արհեստականորեն բարդացնում են սովորական ու երբեմն նաեւ՝ պատահական երեւոյթները: Քաղթենիական, «պատի տակի» խոսակցությունների վերաբերյալ այդ գնահատականը, իհարկե, ճիշտ է: Հայերը, մասնավորապես, սիրում են նման առասպելաբանություն հյուսել հրեաների մասին՝ 20-րդ դարի սկզբի ռուս «սեւհարյուրակայինների» ոգով: Բայց ամբողջությամբ հերքել, որ կան մեզ անհայտ խմբեր, որոնք, մասնավորապես, մեր երկրում որոշակի ծրագրեր են իրականացնում, նույնպես այնքան էլ խելամիտ չէ: «Եթե դուք տատապում եք պարանոյայով, դա չի նշանակում, որ ձեզ ոչ ոք չի հետեւում», - սրամտել էր ամերիկացի հետազոտողներից մեկը: Քիչ հետո խմբագիրը ավելացնում է. «Իսկ ինչ են մեր երկրում անում աղանդները՝ այդ հարցի պատասխանը միայն առաջին հայացքից է պարզ թվում: Այո, նրանք օգտվում են մեր ժողովրդի ծանր սոցիալական վիճակից եւ մեր համաքաղաքացիներին քաշում են իրենց կողմը: Եթե իշխանությունները ընտրակաշառք են բաժանում, ապա նրանք, այսպես ասած՝ «կրոնակաշառք»: Այդ իրողությունն, իհարկե, սարսափելի է, բայց դա աղանդավորների գործունեության միայն տեսանելի մասն է: Վերջերս ընկերներիցս մեկը, որը երեւակայությանը տրվելու սովորություն չունի, ինձ ներկայացրեց մի պատմություն, որը ցույց է տալիս, թե որքան մեծ է աղանդավորների ազդեցությունը մեր քաղաքական եւ տնտեսական վերնախավի բարձրագույն «էլեղններում»: Ցավոք, առայժմ այդ պատմությունը չեմ կարող ներկայացնել, փոխարենը սկսել եմ հավատալ ոչ թե դավադրությունների տեսությանը, այլ բուն դավադրություններին: Համենայնդեպս, 1998-2008 թվականներին աղանդների ծաղկման պատճառները, վստահ եմ, միայն սոցիալական չեն»¹⁷:*

2008 թվականի մարտի 1-ի իրադարձություններից հետո որոշ իշխանամետ լրատվամիջոցներ փորձում էին ընդդիմության ակտիվությունը բացատրել «աղանդավորական» կազմակերպությունների ակտիվությամբ, մասնավորապես

¹⁶ Այսուհետ՝ ՀԱՍԵ:

¹⁷ «Առավոտ», 2010-09-04:

նման հոդվածներ էին տպագրել ռուսալեզու «Գոլոս Արմենիի», «Նովոյե վրեմյա» և «Հայոց աշխարհ»¹⁸ թերթերը, սակայն որևէ հիմնավորում այդ հոդվածների հեղինակները չեն բերել, նույն միտքը շարունակում է զարգացնել «Առավոտի» խմբագիրը նույն հոդվածում. «...1989 թվականի ապրիլի 9-ին Թբիլիսիում խորհրդային բանակը հարձակվել էր ցուցարարների վրա, ինչի արդյունքում սպանվել էր առնվազն 19 քաղաքացի: Երբ այդ իրադարձություններից մի քանի օր անց Կենտրոնական հեռուստատեսության թղթակիցը հարցրեց վրացի նշանավոր գրող Չաբուա Ամիրաջեբիին՝ ո՞ւմ էր այս կոտորածը ձեռնտու, վերջինիս պատասխանը հակիրճ էր. «Սատանային»: Այսօր, մարտի 1-ի իրադարձությունների լույսի տակ, հակված եմ մտածելու, որ Ամիրաջեբիի ասածը զուտ գրողական չափազանցություն չէր»¹⁹:

Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու քննադատներին իշխանամետ «Հայոց աշխարհ» օրաթերթում իր բաց նամակում այսպես է պատասխանում ՀՀ ԳԱԱ բնական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար Վիլեն Հակոբյանը. «Բարոյականության եւ ազգային նկարագրի անօրինակ ոտնահարմամբ նրանք ամենազարեղի հերյուրանքներ են տարածում Սուրբ Էջմիածնի եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի դեմ՝ Նորին Սրբության հանուն ազգային համերաշխությանը նպատակաուղղված գործունեությունը գիտակցաբար նենգափոխելով:.... Ամբողջ մահմեդական աշխարհն ընդվզել էր, երբ իրենց հավատքի նկատմամբ աննշան ոտնձգություն էր եղել, եւ երեւի շատ վտանգավոր հետեւանքներ կարող էին լինել, եթե հանդես չգային հեղինակավոր միջնորդ երկրները: Անմոռանալի են մարդկության համար կործանարար քարոզչական կեղծ տեղեկատվությունները:....

Հազարամյակների պատմությամբ ծանրաբեռ Հայաստան աշխարհի գոյությանը սպառնացող բոլոր օրհասական պահերին, երբ վտանգվել է հայ ազգի անվտանգությունը, վճռորոշ է եղել ազգի միասնական ոգին, որը գլխավորել է Հայ Առաքելական Եկեղեցին՝ իր գահակալներով, քանզի հարյուրամյակներ շարունակ մենք չենք ունեցել պետականություն: ... Եկեղեցին եւ նրա հովվապետները եղել եւ մնում են հայ ազգի գոյատեւման խորհրդանիշը: Լեզուն ու խաչը, սերն ու հավատը, ահա թե ինչպես գոյատեւեցինք այս երկար եւ մաքառումներով լի դարերում...»²⁰:

Կրոնական կազմակերպությունների կամ «աղանդների» դեմ հանդես եկողների հիմնական մոտիվացիան բխում է «ազգի» և «հավատի» նույնացման թեզից: «Աղանդների» քննադատող հոդվածներից և ոչ մեկում չկար աստվածաբանական կամ դավանաբանական հիմնավորում: Հիմնական պատճառը «ազգային միասնության» պառակտման մտահոգությունն է:

«Ժամանակ» օրաթերթին տված հարցազրույցում Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի թանգարանների և արխիվների տնօրեն Ասողիկ քահանան այսպես է բնորոշում ազգ-եկեղեցի կապը. «Մենք չպետք է մոռանանք պատմական այն ճշմարտությունները, որ դարեր առաջ արձանագրել են մեր այրերը: Եղիշեն ասում է՝ Ավետարանը մեր հայրն է, եկեղեցին մեր մայրն է, եթե մենք մեր կաշին քերենք, ապա դրա տակից եկեղեցի դուրս կգա, որովհետեւ հավատքը, կրոնը նույնացվել են մեր էությանը, դարձել են մեր

¹⁸ www.religions.am, «2008 թվականի մամուլի տեսություն»:

¹⁹ «Առավոտ», 2010-09-04:

²⁰ «Հայոց աշխարհ», 01.07.2010թ., «Կանխենք մեր սրբությունների նկատմամբ ոտնձգությունները»:

մաշկի գույնը: Եվ այսօր մեր հասարակությանը ապակողմնորոշել, այսպես անջատել, եկեղեցին մեկ այլ մարմնի վերածել՝ ճիշտ չէ: Դա նշանակում է՝ ազգին, ժողովրդին զրկել իր ինքնությունից»²¹:

«Իրավունք» թերթի գլխավոր խմբագիրը լուսաբանում է կրոնական ազատությանը նվիրված մի ուսումնասիրության շնորհանդեսը. «Ուղիղ մեկ շաբաթ առաջ «Կոնգրես» հյուրանոցում ներկայացվում էր «Կրոնի ազատությունը Հայաստանում» ուսումնասիրությունը, որ կատարվել է Հայաստանի հելսինկյան կոմիտեի կողմից: Ճիշտն ասած, կյանքումս առաջին անգամ էի տեսնում այդքան շատ աղանդավորական կառույցների առաջին դեմքեր՝ մի դահլիճում մեկտեղված: Եթե մի կողմ դնես լրագրողներին ու ավանդապահ ուղղություն ունեցող մի քանի մասնակիցների, ապա, ինչպես կասեր ռուսը, բոլորը տեղում են, պակասում է միայն մի կանխատր բենզինը»: Նման վերաբերմունքի պատճառը հեղինակն այսպես է մեկնաբանում. «Այսօր տարատեսակ իրավապաշտպան կազմակերպությունները, միջազգային հանրություն կոչեցյալը եւ այլն, կենտրոնացել են կրոնական փոքրամասնությունների պաշտպանության վրա եւ, ի դեպ, առավելագույն պաշտպանության են արժանանում հատկապես այնպիսիք, որոնք առավելագույնս ազդեցիվ են եւ հակազգային»: Այնուհետև խմբագիրը հոդվածում Սահմանադրական իրավունքի միություն կուսակցության անունից, որի անդամ է նա, հանդես է գալիս օրենսդրական առաջարկություններով. «ՄԻՄ կուսակցությունն առաջարկել է պարզ մեխանիզմ՝ ՀՀ տարածքում թույլատրելի եւ օրինական համարել միայն այն կրոնական կազմակերպությունների գործունեությունը, որոնց հոգևոր կենտրոնը գտնվում է Հայաստանում: Իսկ մյուսներին ժամանակ տալ, որպեսզի համապատասխանեցնեն իրենք իրենց այդ պահանջին: Այդ պահանջին այսօր համապատասխանում են միայն Հայ առաքելական եկեղեցին եւ Արտորդիների ուխտը²². մեկը մեր պատմության 17 դարերի մշտական ուղեկիցն է, մյուսն արտացոլում է հազարամյակների խորքից եկած ավանդույթներն ու մտածողությունը: Բայց, օրինակ, պարզապես ամոթ է, որ արդեն հազար տարի հայ կաթոլիկներ կան, բայց մինչ օրս չեն անկախացել Վատիկանից, եւ նրանց հոգևոր հովիվը ընդամենը Հռոմի պապի ենթականերից մեկն է»: Հոդվածը վերջանում է հետևյալ տողերով. «Մի բան էլ շատ հետաքրքիր է. ըստ աղանդավորների եւ վերջիններիս պաշտպանների, կրոնի ազատության մեծագույն թշնամին մեր երկրում լրատվամիջոցներն ու լրագրողներն են: Էլ ինչ ասես մեզ անվանեցին՝ էլ զրպարտիչներ, էլ տգետներ, էլ խտրականություն իրականացնողներ... Հետաքրքրական է, որ նույն բաները մեր հասցեին ասում են եւ հոմոսեքսուալիստները՝ իրենց պաշտպաններով հանդերձ: Եվ քայքայիչ փոքրամասնությունների այդ երկու տեսակներն էլ փորձում են ԶԼՄ-ների վզին փաթաթել իրենց «տոլերանտական» տերմինաբանությունը. եթե երկնագույնները ուզում են արգելած լինել «համասեռամուլ» եւ «այլասերված» բառերը, ապա աղանդավորները ուզում են շրջանառությունից հանել «աղանդ» եւ «հոգեորսություն» տերմինները: Դե, եթե սրանց նայենք, վաղը գլխներիս կնստեն: Բայց, ինչեւէ, աղանդավորաց պաշտպաններից այդքան լուսանքներ լսելուց հետո ահագին բարձրացավ կարծիքս իմ իսկ գործընկերների մասին: Ուրեմն, այնուամենայնիվ, բավականին գործ անում ենք, որ դարձել ենք սրանց աչքի գրողը,

²¹ «Ժամանակ», 25.03.2010թ. , «Միայն քաղցր խոսքերով չես կարող մարդուն ճշմարտություն ուսուցանել»:

²² Իրենց հեթանոսներ համարող շարժում:

քանզի ինչպես 1992-ին արտահայտվել էր ազատամարտիկներից մեկը՝ «Ձեր գործի մեծությունը չափեք թշնամու ատելության չափով»²³:

«Մոսկվա» կինոթատրոնի ամառային դահլիճը քանդելու և տեղում խորհրդային շրջանում քանդված եկեղեցու փոխարեն նոր եկեղեցի կառուցելու՝ կառավարության որոշման դեմ հասարակական շարժումը պատճառ դարձավ, որ ՁԼՄ-ներում բուռն քննարկում ծավալվի, որին Հայաստանի մյուս կրոնական կազմակերպությունները չեն մասնակցել, սակայն «Ազգ» օրաթերթի գլխավոր խմբագիրը այստեղ ևս տեսնում է «աղանդավորականների» ազդեցությունը. *«Իսկապես պետք էր խնայվեր մեզ այս առճակատումը: Երանից ոչ ոք չի կարող շահել, բացի մեր թշնամիներից, խլրդային աշխատանքի լծված աղանդավորներից: Այսինքն՝ վնասը կրելու ենք բոլորս, ե՛ւ ազգային մեր եկեղեցին, ե՛ւ հասարակությունը:*

Անշուշտ, կարիք չկա բացատրելու, որ խոսքը վերաբերում է «Մոսկվա» կինոթատրոնի ամառային դահլիճի փոխարեն եւ նույն տեղում 1923-26 թթ. քանդված-պայթեցված Մբ Պողոս-Պետրոս եկեղեցի կառուցելուն»²⁴:

Ուշագրավ տեսակետներ են հայտնում «Голос Армении» ռուսալեզու թերթի կազմակերպած քննարկման մասնակիցները: *«Թշնամին արդեն այստեղ»* խորագրի տակ տպագրված *«Բաժանում են, որ տիրեն»* հոդվածը նվիրված է «աղանդավորներին»: Թերթն այսպես է ներկայացնում այդ քննարկման նպատակը. *«Այս ազդեցությունների վտանգավորությունը պետական մակարդակի վրա դեռևս այնքան խոր չի գիտակցվում: Անհրաժեշտ միջոցառումներ չեն կազմակերպվում: Ո՛չ դպրոցները, ո՛չ բուհերը չեն զբաղվում երիտասարդների դաստիարակությամբ: Երևանի պետական համալսարանը և Սլավոնական համալսարանը չկարողացան համապատասխան մասնակիցներ ընտրել այս քննարկմանը մասնակցելու համար»²⁵:*

Այնուհետև ներկայացվում են քննարկման մասնակիցների կարծիքները. Հայր Շմավոն (Ս. Հովհաննես եկեղեցու քահանա). *«Օգտվելով ժողովրդավարական ազատություններից՝ Հայաստան ներխուժեցին աղանդները և ոչ ֆորմալ կազմակերպությունները: Նրանց հետևում կանգնած դեստրուկտիվ ուժերն իրենց գործունեությունը կողմնորոշում են դեպի երիտասարդություն: Նրանց իրական նպատակներն են՝ ազգային միասնության քայքայում, նրա բարոյական և հոգևոր հիմքերի խարխլում, մեր պետության անվտանգության մակարդակի իջեցում: Քայքայիչ ուժերը գործում են հետևողական և ակտիվ՝ օգտագործելով գիտակցության վրա ազդելու անօրինական մեթոդներ: Այդ ազդեցությունների վտանգավորության աստիճանը պետական մակարդակում դեռ չի ընկալվում: Անհրաժեշտ միջոցներ չեն ձեռնարկվում: Ո՛չ դպրոցներում, ո՛չ բուհերում երիտասարդության դաստիարակությամբ չեն զբաղվում: Ո՛չ Երևանի պետական համալսարանը, ո՛չ էլ Սլավոնական համալսարանը չկարողացան գտնել համապատասխան կադրեր*

²³ «Իրավունք», 11.06.2010թ., «Եղծ աղանդոց կամ հայակրոնության հրամայականը»:

²⁴ «Ազգ», 2010.03.27, «Եկեղեցի-հասարակություն այս հակադրությունը մեզ բնավ պետք չէ»:

²⁵ «Опасность этих воздействий пока еще полностью не осознается на государственном уровне. Необходимые меры не принимаются. Ни школы, ни вузы не занимаются воспитанием молодежи. Ереванский государственный университет и Славянский университет не смогли найти подходящих людей для участия в круглом столе "ГА", посвященном духовным и нравственным проблемам молодежи Армении»:

երիտասարդության հոգևոր և բարոյական խնդիրներին նվիրված՝ մեր թերթի կողմից կազմակերպված կլոր սեղանին»²⁶, - այնուհետև Հայր Շմավոնը շարունակում է. «Այժմ նրանք օգտագործվում են ազգային անվտանգության խարխիլման համար: Մեր պետությունը պետք է լրջագույն ձևով մտածի Հայաստանի ապագայի մասին: Մենք դադարում ենք լինել միասնական հավատքով ժողովուրդ լինելուց: Ընթանում է միասնական ազգը հոգևոր հակամարտության մեջ գտնվող բնակչության վերածվելու ծայրագույն վտանգավոր գործընթաց: Նման արդյունքի մենք պատահականորեն չենք հանգել: Աղանդավորականների հանդեպ պետք չէ պատրանքներ ունենալ: Հարցը այն չէ, որ մեկը այսպես է հավատում, մեկը այնպես...: Բոլոր քայքայիչ աղանդների և շարժումների նպատակը ազգը պառակտելն է՝ ազգային գիտակցության քայքայումը: Մենք բոլորս ջանում ենք դառնալ եվրոպացիներ, մոռանալով այն մասին, որ Եվրոպան պայքարում է ազգային պետության հասկացության ու ազգային ինքնագիտակցության դեմ: Դա համարվում է ֆաշիզմի արտահայտություն: Հերիք է նայել Եվրոպայի վիճակի վրա, որպեսզի լրջորեն մտածել այն մասին, թե որքանով վտանգավոր են եվրոպական իդեալները: Արդյո՞ք մեզ պետք են միասնական ընտանիքներ և դեմոկրատիայի նմանատիպ այլ դրսևորումներ: Հայերը գոյատևել են այն ազգային ավանդույթների և արժեքների շնորհիվ, որոնք այսօր հետևողականորեն ոչնչացվում են դրսի ուժերի կողմից: Իսկ մենք ընդունում ենք այդ քայքայիչ հասկացությունները, համարելով, որ հենց դրանք են եվրոպական արժեքները: Նայեք, թե ինչպիսի հզոր ճնշման է ենթարկվում կրթական համակարգը: Ակտիվորեն ներդրվում են արևմտյան կրթական մեթոդները, որոնք դպրոցականներին և ուսանողներին վերածում են դեբիլների: Ես կարդացել եմ ամերիկյան դպրոցականների շրջանում անցկացված սոցիալոգիաների արդյունքները: 70%-ն սասել է, որ երկրագունդը տափակ է, ինչ-որ տոկոս սասել է, որ երկրագունդը կլոր է, սակայն վստահ չեն, որ այն պտտվում է Արեգակի շուրջը: Մենք դա ենք ուզում: Եվրոպական արժեհամակարգի ներդրման շնորհիվ մեր հասարակությունը, որը ժամանակին շատ վատ էր վերաբերվում համասեռականներին, այժմ սկսել է նրանց ընկալել բարյացակամորեն: Ոչ թե եկեղեցին է ընդունում օրենքները, այլ պետությունը, որը այդ վտանգավոր երևույթներին մատերի արանքից է նայում»²⁷.

²⁶ «Воспользовавшись демократическими свободами, в Армению хлынули секты и неформальные движения. Стоящие за ними деструктивные силы ориентируют свою деятельность в первую очередь на молодежь. Их истинные задачи - разрушение единства нации, подрыв ее духовных и нравственных основ, снижение уровня безопасности нашего государства. Разрушительные силы действуют последовательно и активно, используя незаконные методы влияния на сознание. Опасность этих воздействий пока еще полностью не осознается на государственном уровне. Необходимые меры не принимаются. Ни школы, ни вузы не занимаются воспитанием молодежи. Ереванский государственный университет и Славянский университет не смогли найти подходящих людей для участия в круглом столе "ГА", посвященном духовным и нравственным проблемам молодежи Армении.», «РАЗДЕЛЯЮТ, ЧТОБЫ ВЛАДСТВОВАТЬ», «Голос Армении», 22.06.2010.

²⁷ «Сейчас они применяются для подрыва национальной безопасности. Наше государство должно очень серьезно задуматься о будущем Армении. Мы перестаем быть народом, объединенным единой верой, духовностью. Идет крайне опасный процесс превращения единой нации в население, раздираемое духовными противоречиями. К такому результату мы пришли не случайно. Иллюзии в отношении сектантства недопустимы. Дело не в том, что кто-то верит так, а кто-то иначе.... Цель всех деструктивных движений и сект - разделение нации, подавление национального самосознания. Мы изо всех сил пытаемся стать европейцами, забывая о том, что Европа борется с проявлениями национального государства и национального самосознания. Это считается проявлениями фашизма. Достаточно посмотреть на состояние современной Европы, чтобы серьезно задуматься о том, насколько опасны европейские идеалы. Нам нужны однополые браки и другие подобные проявления демократии? Армяне выжили благодаря тем национальным традициям и устоям, которые сегодня последовательно разрушаются силами извне. А мы принимаем разрушительные понятия, полагая, что это и есть

«Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների օգնության և վերականգնողական կենտրոնի» նախագահ Ալեքսանդր Ամարյանն ասում է. «*Ես նախկին զինվորական եմ, աշխատել եմ հատուկ ծառայություններում, անցել եմ հատուկ պատրաստվածություն: Վերջերս իմ ձեռքն ընկավ եհովականների մի ձեռնարկ, որտեղ սովորեցնում են բնակչության հետ աշխատանքին: Քաղաքացիների հավաքագրման համար եհովականները օգտագործում են այն մեթոդները, որոնք 80-ականներին օգտագործում էին հատուկ ծառայությունները: Այստեղ մորմոնների կողմից աշխատում են 50 արտասահմանցիներ: Այստեղ աշխատելով որոշակի ժամանակ՝ նրանք համալրում են հատուկ ծառայությունները: Մորմոնների ղեկավարները կադրային զինվորականներ են: Այս կազմակերպության երկրորդ ղեկավարը չգիտես ինչու պետք է լինի ԱՄՆ դեսպանատան աշխատակից: Մակայն այդ մասին ոչ մի տեղ չի ասվում: Ավետարանականները նույնպես գլուխ են գովում ԱՄՆ դեսպանատան հետ ունեցած իրենց կապերով: Աղանդները կծաղկեն այնքան ժամանակ, մինչև նրանց գործունեության մասին ամբողջական ինֆորմացիա չլինի: Այսօր մենք ողջ ազգով ձգտում ենք Եվրոպա, չմտածելով, թե որքան բացասական հետևանքներ դա կարող է ունենալ մեր երկրի համար: Իսկ Եվրոպան, որը հենց ինքն է հայտնվել բազմաթիվ պրորիեմների առջև, ձգտում է մեզ թելադրել գաղափարներ, որոնք բացարձակապես անհեռանկարային են մեր պայմանների համար, իսկ եթե անգամ դրանք ներդրվեն, ապա կհանգեցնեն ծանր հետևանքների, այդ թվում նաև հոգեբուժական»:*

Հոգեբանական գիտությունների թեկնածու Կարինե Նալչաջյանը «աղանդների» դեմ պայքարի ձևեր է առաջարկում. «*Աղանդների և քայքայիչ շարժումների դեմ պայքարի, երիտասարդության հոգեբանական և հոգևոր պրորիեմների հաղթահարման համար անհրաժեշտ է մեր հասարակության բոլոր առողջ ուժերի կոնսոլիդացիա: Անհրաժեշտ է վերածնել ազգային արժեքները, որոնք կորել են վերջին քսան տարվա ընթացքում, լուծել կրթական համակարգի խնդիրները: Հայտնի է, որ բարոյականության և կրթական համակարգի միջև կա անքակտելի կապ: Քիչ հավանական է, որ բարձր ինտելեկտուալ մակարդակ ունեցող մարդը հայտնվի որևէ աղանդում կամ դառնա քայքայիչ շարժման հետևորդ: Մինևույն ժամանակ պետք է նշել, որ աղանդները գրագետ են աշխատում, օգտագործելով գիտության առաջընթացը և հավաքագրման արդյունավետ մեթոդներ: Մակայն երիտասարդության շրջանում նրանց հաջողությունները առաջին հերթին պայմանավորված են կրթական մակարդակի նվազմամբ, առողջ կողմնորոշիչների և հայրենասիրական տրամադրության բացակայությամբ: Ինչպես արդեն ասվել է, աղանդավորականների համար չկա հայրենակցի հասկացությունը: Նրանց քույրերն ու եղբայրները միայն իրենց աղանդի անդամներն են»²⁸:*

европейские ценности. Посмотрите, какое сильное давление испытывает система образования. Активно внедряются западные методы обучения, которые делают из школьника или студента дебила. Я читал результаты соцопроса, проведенного с американскими школьниками. 70% ответили, что Земля плоская, какой-то процент ответил, что Земля круглая, но не уверены, что Солнце вращается вокруг нее. Мы этого хотим? В результате внедрения европейских ценностей наше общество, которое крайне отрицательно относилось к сексуальным меньшинствам, стало воспринимать их почти благодушно. Вы спрашиваете, что делает Церковь? А что могут сделать 300 священников в 3-миллионной стране? И не Церковь принимает законы, а государство, которое смотрит на эти опасные процессы сквозь пальцы.»²⁷, «РАЗДЕЛЯЮТ, ЧТОБЫ ВЛАСТВОВАТЬ», «Голос Армении», 22.06.2010.

²⁸ «Борьба с сектами и деструктивными движениями, преодоление психологических и духовных проблем молодежи требуют консолидации всех здоровых сил нашего общества. Необходимо возродить национальные ценности, утерянные в течение двух последних десятилетий, решить

Հայաստանում գործող ոչ պաշտոնական կրոնական կազմակերպությունների անդամների նկատմամբ ատելության սերմանում, թշնամու կերպարի ստեղծում

Մայիս ամսվանից սկսած՝ ՋԼՄ-ներում սկսեցին տպագրել հոդվածներ «Էմո» կոչվող երիտասարդական շարժման դեմ: Ըստ որոշ գնահատականների՝ Հայաստանում կան մի քանի տասնյակ (ըստ որոշ կարծիքների՝ հարյուրից ավելի) դպրոցականներ, որոնց կարելի է համարել այդ շարժման անդամ, համենայն դեպս, տասնյակ հոդվածներում և հեռուստահաղորդումներում նախ ներկայացվում է այդ շարժումը, սակայն այդպես էլ լայն հասարակությունը չի կարողանում հասկանալ, թե ովքեր են այդ «Էմոները» և ինչ վտանգ կարող են ներկայացնել հասարակությանը: Բնութագրական է, որ հոդվածներում Էմոների «վտանգը» բացատրելուց հետո, որպես կանոն, անցում է կատարվում «աղանդներին», և այդ վտանգը ընդհանրացվում և տարածվում է կրոնական կազմակերպությունների վրա: Հիմնական վտանգը Էմոների ինքնասպանության «հակումն» է, սակայն Հայաստանում Էմոների ինքնասպանության որևէ կոնկրետ դեպք այդպես էլ այդ հոդվածներում չի ներկայացվում, այլ նշվում է այն մտահոգությունը, որ այդ «ինքնասպանությունները չեն բացահայտվում»:

«Էմո կործանիչ շարժումը վաղուց արդեն ներթափանցել է հայաստանյան դպրոցներ, մշակութային-կրթական հաստատություններ, հասարակական կյանք... Էմո շարժման երիտասարդ անդամներին, որոնցից շատերը ժամանակ առ ժամանակ ինքնասպանության փորձ են կատարում, տրվում է «Աստիճանաբար պլանավորեք Ձեր ինքնասպանությունը» պատգամը: Այդ փորձերից շատերն, ինչպես հայտնի է, ողբերգական ավարտ են ունենում: Հայաստանում, սակայն, ինքնասպանությունները մնում են չբացահայտված:

Վերջին տարիներին Հայաստան մուտք գործած արևմտյան շարժումներից ամենավտանգավորը, թերևս, մեզ համար նորույթ, բայց եվրոպական երկրների և Ռուսաստանի համար հայտնի՝ էմոական (emo) շարժումն է: Մասնավորապես, մայրաքաղաքի փողոցներում այսօր կարելի է տեսնել երիտասարդական այնպիսի խմբերի, որոնք հագուկապով, սանրվածքով, շպարով և կեցվածքով խիստ տարբերվում են իրենց հասակակիցներից: Գաղտնիք չէ, որ մեզանում երիտասարդների միջավայրը հեղեղված է տարբեր շարժումների փիլիսոփայություններ կրող խմբերով՝ աղանդավորներ, սատանիստներ, միասեռականներ, սադիստներ, պանկեր և այլն: Նաև բոլորիս է հայտնի, որ վերջին

проблемы системы образования. Известно, что между нравственностью и образованием существует неразрывная связь. Маловероятно, что человек с высоким интеллектуальным уровнем, хорошо образованный попадет в секту или станет последователем деструктивного движения. При этом приходится отмечать, что секты работают грамотно, используют научные достижения и эффективные методики вербовки. Но успех их деятельности в молодежной среде обусловлен в первую очередь снижением уровня образования, отсутствием здоровых ориентиров и патриотического настроения. Как уже было сказано, для сектантов нет понятия "соотечественник". Их братья и сестры - только члены их сект»²⁸; «РАЗДЕЛЯЮТ, ЧТОБЫ ВЛАДОВАТЬ», «Голос Армении», 22.06.2010.

մի քանի տարիների ընթացքում երիտասարդների ինքնասպանությունների դեպքերը ոչ միայն շատացել են, այլև մնում են չբացահայտված և խորհրդավոր քողի տակ»:²⁹ «Մեր թերթի նախորդ համարներից մեկում տպագրված «Ահազանգ. էմոները պատանիներին դրդում են ինքնասպանության» վերնագրով հրապարակմանն արձագանքել են ՀՀ քաղաքացիները»³⁰: Որպես կանոն, նման «արձագանքները» լինում են անանուն, որը բնորոշ է կրոնական հողի վրա «ինքնասպանությունների» մասին պատմող բազմաթիվ հեռուստատեսային հաղորդումների և հոդվածների: Անանուն են նաև «ինքնասպանություն» գործողները:

«168 ժամ» թերթի հաջորդ հոդվածն արդեն սարսափազդու վերնագիր ունի՝ «Մատանա կա քաղաքում», որտեղ հասարակությունը զգուշացվում է. «Այս լուսանկարներում պատկերվածը միայն մակերեսային պատկերացում կարող է հաղորդել այն սարսափելի երևույթի մասին, որով արդեն բավական երկար ժամանակ վարակվել է մեր երիտասարդության զգալի հատվածը: «ԷՄՈ» կոչվող սատանիստական փիլիսոփայությանը մոտ այս շարժումը, որին գուցե շատերը լուրջ չեն վերաբերվում, այնպիսի տարածում է ստացել դեռահասների շրջանում, որ մեր ոչ այնքան մեծաթիվ ազգաբնակչության համար իսկական հոգեւոր եւ ֆիզիկական աղետի կարող է վերածվել»:³¹

«Մինչդեռ ակնհայտ է, որ այս դեպքում իսկապես գործ ունենք հասարակությանը սպառնացող լրջագույն վտանգի հետ, որի դեմ պետք է պայքարեն ոչ միայն իրավապահները, այլև Ազգային անվտանգության ծառայությունն ու մնացած պետական կառույցները եւ Հայ Առաքելական եկեղեցին»³²:

Նույն թերթում տպագրվել է «Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների վերականգնողական եւ օգնության կենտրոն» հ/կ-ի նախագահ Ալեքսանդր Ամարյանի հետ հարցազրույցը, որը վերնագրված է «Ուժային կառույցներին ձեռնտու չէ պայքարել աղանդների դեմ»: Ամարյանը, սակայն, չի բացատրում, թե ինչու ուժային կառույցները չեն ցանկանում պայքարել «աղանդավորականների» դեմ, և ինչ կապ ունեն էմոները կրոնական կազմակերպությունների հետ:

«- Հայաստանում կրոնական շարժառիթներով բազմաթիվ ինքնասպանություններ են կատարվում: Մի քանի ամիս առաջ հերթական ինքնասպանությունը տեղի ունեցավ, երբ 12-ամյա տղան էմոների երիտասարդ խմբավորումների գոհ դարձավ: Ընդ որում, երիտասարդական՝ էմո-խմբավորումները բոլորիս հայտնի աղանդավորական խմբավորումներից առավել վտանգավոր են համարվում: Դրանից առաջ 2004թ. կրկին կրոնական շարժառիթներով գրանցվեց 12-ամյա աղջկա ինքնասպանության դեպքը, որը կրկին որակվեց կենցաղային հողի վրա կատարված ինքնասպանություն: Մինչ օրս Հայաստանում գրանցվել է կրոնական շարժառիթներով ինքնասպանության որեւէ դեպք:

- Մեզ մոտ կրոնական շարժառիթներով կատարված հանցագործությունները որակավորվում են որպես կենցաղային, հակառակ դեպքում՝ տվյալ կրոնական կառույցի գրանցումը (եթե ունի) չեղյալ է համարվում: Իհարկե, կրոնական

²⁹ «168 ժամ», 25/09/2010, www.168.am/am/articles/24283, «Ահազանգ. էմոները պատանիներին դրդում են ինքնասպանության»:

³⁰ «168 ժամ», 02/10/2010, www.168.am/am/articles/24408, «Զգուշացեք EMO-ներից»:

³¹ «168 ժամ», 02/10/2010, www.168.am/am/articles/24416, «Մատանա կա քաղաքում»:

³² Նույն տեղում:

շարժառիթներով ինքնասպանության դեպք չի գրանցվել մեզ մոտ, որովհետև համապատասխան մասնագետներ չունենք...»³³:

«- Իսկ որո՞նք են, այսպես ասած, հարակից պատճառները:

- Ընդհանրապես, ցանկացած սպանություն իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչներին ձեռնտու է ձեռակերպել որպես ինքնասպանություն. եւ՛ քացահայտումն է լինում արագացված, եւ՛ խնդիրներն են քիչ:

- Ունե՞ք տվյալներ, թե մեզանում ինքնասպանության դեպքերը հիմնականում ո՞ր աղանդների հողի վրա են կատարվում:

- Կարելի է ասել բոլոր աղանդների մոտ էլ կան, բացի մորմոններից, որոնց մոտ ինքնասպանության դեպքերը ավելի շատ գրանցվում են արտասահմանում: Կրոնական այդպիսի կառույցները քարոզում են, որ ինքնասպանությունը փրկում է մարդուն: «Աստված կյանքը տվեց, Աստված էլ տարավ: Ինքնասպանության դեպքում մարդն ավելի շուտ կհասնի Աստծո թագավորությանը», - ահա այսպիսին են նրանց դիտարկումները...»³⁴

«- Ավելի շատ են սատանայապաշտների՞ զոհերը, այո՞:

- Սատանայապաշտների մոտ ինքնասպանության դեպքեր չկան, այնտեղ կատարվում են սպանություններ: Ճիշտ է, նրանք կարող են սպանությունը քողարկել իբրև ինքնասպանություն, բայց դրանք ինքնասպանություններ չեն: Մենք նման դեպք ունեինք Հայաստանում 2003թ. ոսկերչի սպանությունը: Առաջին ցմահ ազատագրվումն էր: Սատանայապաշտներն իրենք իրենց վնաս չեն տալիս: Դա հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե սատանայապաշտներից որեւէ մեկը պատրաստվում է լքել իրենց «շարքերը»:

- Քանի՞ սատանայապաշտ կա մեր երկրում:

- Մոտ 1,5 հազար սատանայապաշտ կա, ավելին՝ սատանայապաշտների «Աստվածաշունչը» թարգմանվել է Երեւանի պետական համալսարանում:

- Կոնկրետ հավաքատեղի ունե՞ն:

- Իհարկե, ունեն: Ես երբեք չեմ ասի նրանց հավաքատեղիի անունը՝ Ձեր շահերից ելնելով (վերցնում է ձայնագրիչը՝ նայելով ժամացույցին- Մ. Մ)»³⁵

Ինքնասպանության ներկայացված դեպքերում չի նշվում ոչ անուն, ոչ վայր: Հակառակը, միշտ նշվում է, որ իրավապահ մարմինները չեն ցանկանում հետաքննել ինքնասպանության դեպքերը, և պարզ չէ, թե ով է բնութագրում ինքնասպանությունների կրոնական բնույթ լինելը:

Թերթի՝ էմոներին նվիրված շարքը ավարտվում է հոգեբանի հետ հարցազրույցով, որտեղ նկարագրվում են նրանց կողմից կատարվող «բազմաթիվ ինքնասպանությունների» պատճառները³⁶:

«Հայոց աշխարհ» օրաթերթը նույնպես անդրադառնում է այդ խնդրին ««Էմո»-ականները իսկական աղետ են» հոդվածում. «Մեր դիտարկումներով, «էմո»-ականների կողմից ինքնասպանության դիմելու փորձերը օրեցօր շատանում են:

³³ «168 ժամ», 28/09/2010, <http://www.168.am/am/articles/24323-pr>, «Ուժային կառույցներին ձեռնտու չէ պայքարել աղանդների դեմ»:

³⁴ Նույն տեղում:

³⁵ Նույն տեղում:

³⁶ «168 ժամ», 06/11/2010, www.168.am/am/articles/25058, «Երեվայի հետ սիրո կամուրջները չի կարելի այրել»:

Փաստերին անդրադառնալը եւ կոնկրետ անուններ նշելը դեմ է էթիկայի կանոններին: Բացի այդ, ցանկություն չունենք որդեկորույս ծնողների սրտում դարձյալ կսկիծ առաջ բերել, սակայն փաստը մնում է փաստ, որ դրանք մեծ թիվ են կազմում եւ գնալով ահագնանում են: Տազնապալի է այն հանգամանքը, որ «Էմոյական» շարժումը տարածում է գտել ոչ միայն Երեւանում, այլեւ մարզերում, ուր արդեն իսկ արձանագրվել են ինքնասպանության դեպքեր...

Նման սուբլիմացիաների տարածումը անչափահասների, երիտասարդության միջավայրում իսկական աղետ է, եւ անհրաժեշտ է ամեն ինչ անել տվյալ երեւույթը արմատախիլ անելու համար»³⁷:

«Ազգ» օրաթերթը նույնպես մտահոգված է այդ հարցով: ««Սպիտակ եղեռն» դպրոցներում» հոդվածում ներկայացվում է այդ թերթի վերաբերմունքը խնդրին. «2004-ից Հայաստանում գործում են մի շարք երիտասարդական խմբավորումներ, որոնց գործունեությունը աղանդավորությունից ոչնչով չի տարբերվում: «Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների վերականգնողական եւ օգնության կենտրոնի» տնօրեն Ալեքսանդր Ամարյանը հատկապես առանձնացնում է էմոների եւ գոտերի խմբավորումները, որտեղ ներգրավված երիտասարդները հեռանում են ընտանիքից, ընկերներից, սկզբունքներից ու գաղափարներից՝ վերածվելով զուբիի...

Վիճակագրական տվյալներ չկան նաեւ, թե կատարված ինքնասպանությունների որքան տոկոսն է կրոնական շարժառիթի հիման վրա կատարվել:

2006 թ. Հայաստանում կատարված ինքնասպանությունների թիվը կազմում էր 400: Միջազգային առողջապահական կազմակերպության տվյալների համաձայն՝ ինքնասպանությունների միայն 51 տոկոսն է կենցաղային հիմքերի վրա, մնացյալ 49՝ անհայտ պատճառներով: Չի բացառվում, որ «անհայտ պատճառներ» արտահայտության մեջ կան կրոնական շարժառիթներով ինքնասպանության դեպքերը»³⁸:

www.Iragir.am կայքը ներկայացնում է պաշտոնական տեղեկություն «Էմոների ինքնասպանությունների» վերաբերյալ. «ՀՀ ոստիկանության քրեական հետախուզության երրորդ վարչության պետի տեղակալ, ոստիկանության գնդապետ Նելլի Դուրյանն այսօր լրագրողներին ասել է, որ այս տարի Հայաստանում ինքնասպանություն է գործել 13, ինքնասպանության փորձ է կատարել 25 անչափահաս: Համեմատելու համար, նախորդ տարի ինքնասպանության և ինքնասպանության փորձերի թիվն ընդհանուր առմամբ կազմել է 23:

Նելլի Դուրյանը նաեւ խորհուրդ է տվել ձեռնպահ մնալ անչափահասների ինքնասպանության դեպքերի աճը Էմո շարժման հետ կապելուց, ինչը լայն տարածում է գտել հայկական ՋԼՄ-ներում»³⁹:

«Ազգ» թերթը ներկայացնում է Լիզա անունով մի աղջկա հետ հարցազրույց, որի անձի մասին այլ տեղեկություն չկա.

«- Հիմնականում որտե՞ղ եք հավաքվում:

- Մեծ մասամբ Կասկադում եւ մանկական երկաթուղում:

- Իսկ ինչո՞ւ հենց մանկական երկաթուղում:

- Դա խորհրդանշում է, որ մենք հոգով մանուկ ենք:

- Ինչո՞ւ եք կամուրջներից նետվում:

³⁷ «Հայոց աշխարհ», 16/12/2010, «Էմո»-ականները իսկական աղետ են» :

³⁸ «Ազգ», 22/10/2010, ««Սպիտակ եղեռն» դպրոցներում»:

³⁹ www.Iragir.am, 24/11/2010, «Անչափահասների շրջանում մեծացել է ինքնասպանությունների թիվը»:

- Դա էլ իր բացատրությունն ունի: Մենք համոզված ենք, որ եթե իսկական էմո ենք, ուրեմն ցած նետվելուց թեևեր են առաջանում»⁴⁰:

Կամրջից էմոների ցած նետվելու որևէ կոնկրետ դեպք թերթը չի ներկայացնում ընթերցողներին, սակայն Լիզան պատմում է կամրջից ցած նետվելու՝ էմոների մոտ տարածված զանգվածային սովորության մասին:

Էմոյական շարժման վտանգների մասին անսպասելի եզրահանգումներ է անում «Իրավունք» շաբաթաթերթը՝ «Էմո-ներից կարող են ստեղծել ֆաշիստական խմբեր».
««Հետաքննության» մեր վերջին համարում տարբեր տեսանկյուններից անդրադարձել էինք վերջին ժամանակներս բուռն զարգացում ունեցող էմո-ներին: Սակայն դրանով այդ թեման, հաշվի առնելով երեւույթի սոցիալական դերն ու վտանգը, չի կարելի սպառված համարել: Իսկ ո՞րն է հոգեբանների կարծիքը էմո-ների հոգեբանական բնութագրի հետ կապված: Այս թեմայով մեր հարցերին պատասխանեց հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, գլխավոր մասնագետ, «Այգ» հոգեբանական ծառայության կենտրոնի տնօրեն ՌՌԻԲԵՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆԸ»:⁴¹

Հոգեբանը նկարագրում է էմոների հոգեբանական կերպարը, աշխարհայացքը և վերջում ներկայացնում այդ «վտանգի» քաղաքական կողմը.

«- Իսկ ո՞ր քաղաքական ուժին են հարկավոր էմո-ները:

- Ես չգիտեմ, թե դա որտեղից կարող է դեկավարվել, բայց Հայաստանին ավելի վերահսկելու, ուղղորդելու կամ իրենց ենթարկելու համար դա պետք է Արեւմուտքին:

Իսկ եթե Հայաստանը ուժեղ լինի, ապա նա հարկավոր չէ Արեւմուտքին: Էմո-ները ներմուծված են եղել դրսից, եւ այդ ուղղությամբ լավ աշխատանք է տարվել»⁴²:

«Իրավունքն» իր վերաբերմունքն է հայտնում ոստիկանների կողմից մի քանի աղջիկների՝ ոստիկանական բաժին տանելու դեպքի կապակցությամբ: Ըստ ԶԼՄ-ների հաղորդագրության՝ աղջիկներին ոստիկանները կասկածել են «էմո-ական շարժմանը» մասնակից լինելու մեջ: Ըստ լրատվամիջոցների՝ ոստիկանները քաշել են աղջիկների մազերից և մի քանի ժամ պահել ոստիկանությունում. «18 տարեկան երեխան պետք է գնա բանակ՝ թուրքի դեմ կռվելու, բռնում ինքնասպան է լինում, բա եղա՞մ»,- մեկ ամիս առաջ լրագրողների հետ հանդիպման ընթացքում վրդովված ասաց Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի դասախոս ՂԵՎՈՆԴ քահանա ՄԱՅԻԼՅԱՆԸ: Բանակ գնալուն, պարզվում է, ինքնասպանության փորձերով եւ դրա բացահայտ հակումներով խոչընդոտում է երիտասարդների մի խումբ, որն իրեն կոչում է «էմո»:
«Քայքայիչ պաշտամունքներից տուժածների օգնության եւ վերականգնողական կենտրոնի» նախագահ Ալեքսանդր Ամարյանը, որը աղանդների գծով մեր երկրի լավագույն փորձագետներից է, ասում է, որ էմոներին կարելի էր հանգիստ վերաբերվել, եթե չլինեին նրանց բնորոշ մի քանի գործողությունները: Յուրաքանչյուր էմո մինչեւ 17 տարեկանը պետք է գոնե մեկ անգամ ինքնասպանության փորձ կատարած լինի, սա պարտադիր պայման է: Էմոների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալներ չկան, բայց Ալեքսանդր Ամարյանն իր մոտավոր հաշվարկներով գիտի, որ Հայաստանում այսօր կան մոտ 3000-4000 էմոներ: Նա նշում է, որ այս ենթամշակույթը

⁴⁰ «Ազգ», 22/10/2010, «Եթե իսկական էմոներ ենք, ուրեմն կամրջից ցած նետվելուց թեևեր են առաջանում...»:

⁴¹ «Իրավունք», 26/11/2010, «Էմոներից կարող են ստեղծել ֆաշիստական խմբավորումներ»:

⁴² Նույն տեղում:

Հայաստանում գործում է աղանդավորական կազմակերպությունների հոգեորսության մեթոդով»⁴³:

Փաստորեն, ըստ Ամարյանի՝ 2004-ից ի վեր Հայաստանում առնվազն պետք է լինեք 3000-4000 ինքնասպանության փորձ այս շարժման անչափահասների կողմից, որի մասին տվյալները բացակայում են:

Այդ դեպքին նվիրված՝ աղջիկների հարցազրույցին է վերաբերում հոդվածի շարունակությունը. «Սակայն անդրադառնանք բուն ասուլիսին: Օրինակ, ինչ ասես արժեն բերման ենթարկվածներից ամենատարեցի՝ միանգամայն չափահաս ունեցող Օտմակի դատողությունները «քաղաքացիական հասարակության» եւ ոստիկանների «ահավոր անմարդկայնության» մասին: Ո՞ւմ է տրվել ամբիոն: Ներկայացնենք՝ ֆեմինիստուհի, «պանկ-ռոք» նվագող, Հայաստանի հանրահայտ բլոգեր Տիգրան Քոչարյանի (pigh.tv) կարծիքով՝ «Էս Օտմակն էլ լեսբի ա, էթե չեմ սխալվում», ու ահա, նույն Օտմակի վկայությամբ՝ «Երեխեքի հետ գնացել էինք մանկական երկայթուղի, ես հեծանիվով էի, գնացինք ման գանք, զրուցենք, աղջիկներից մեկը հանեց փոքրիկ հուշանվեր-խանչալը, երկու հատ են իրար հետ, շատ սիրուն, որ նվիրի աղջիկներից մեկին: Ոստիկանները ման էին գալիս էնտեղերքով ու տեսան, որ հանեց հուշանվերը: Մոտեցան, ասին՝ էդ ի՞նչ ա, ասինք՝ սուվենիր ա: Ասին՝ սուվենիր չի, դա սառը զենք ա»:

Դե արի ու մի ասա. էդ «երեխեքի» ծնողների աչքերն ո՞ւր են... Բայց ահա բերման ենթարկվածների ծնողներից մեկի՝ Զարուհի Ղուկասյանի մոտեցումը: Նա մասնավորապես հայտնել է, որ մեկ շաբաթ առաջ իրենց տուն է ժամանել անչափահասների հարցերով տեսուչ Խաչիկ Ավագյանն ու փորձել համոզել ծնողներին, որ Բելլան էմո է: Ոստիկանը զգուշացրել է, որ էթե ծնողները միջոցներ չձեռնարկեն, «այդ պատմությունը վատ ավարտ» կունենա: Հիմա, ասացեք խնդրեմ, Հայաստանում ոստիկանը որեւէ նորմալ վարքագծով աղջկա հարցով ծնողին կանհանգստացնի՞ կամ, առավել եւս, նույնիսկ ամենասրիկա ոստիկանը Հայաստանում աղջիկ երեխայի վրա «գործ կսարքի՞»: Բայց ոմանք չեն էլ ուզում տեսնել այդ տարրական ճշմարտությունը...»⁴⁴:

«www. PanARMENIAN.Net» կայքը դեկտեմբերի 2-ին տարածել է մի հաղորդագրություն՝

«Հատուկ նշանակության ջոկատի վետերանների երիտասարդական թևը պայքարում է Հայաստանում էմո ենթամշակութային շարժման աղավաղված ընկալման դեմ» վերնագրով տեղեկատվությունը.

«ՀՀ ոստիկանության հատուկ նշանակության ջոկատի վետերանների երիտասարդական թևը Երևանում խաղաղ երթ է անցկացրել «Պայքարենք միասին օտարածին այլասերվածության դեմ» կարգախոսով, որպես բողոքի նշան ընդդեմ «էմո» ենթամշակութային շարժման աղավաղված գաղափարախոսության:

«Մենք հանդես ենք գալիս ոչ թե «էմո» շարժման դեմ որպես այդպիսին, քանի որ դա զգացմունքային ռոք-արվեստ է, այլ մեր երկրում նրա աղավաղված ընկալման դեմ: «Էմոները» ուղղակի ձգտում են ապրել ազատ ու անկախ և ոչ ոքի չեն վնասում», -

⁴³ «Իրավունք», 23/11/2010, «Ովքեր են մեր երեխաներին տանում պատանի ինքնասպանների ակումբներ»:

⁴⁴ Նույն տեղում:

դեկտեմբերի 2-ին տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում հայտարարել է երիտասարդական թևի նախագահ Հայարփի Ալավերդյանը:

Ըստ նրա՝ «Էմո» աղավաղված գաղափարախոսությունը շատ վատ է անդրադառնում դեռահասների վրա, իսկ դպրոցներում հարցը բավականին սուր է դրված: «Մենք տեղեկություններ ունենք, որ նրանց դասագրքերում ածելիներ են գտնում: Մեր ակցիայով մենք ցանկանում ենք կանխել այդ գաղափարախոսության տարածումը, որը սուիցիդալ գործողությունների է հորդորում: Մենք նաև բուկլետներ կբաժանենք անցորդներին», -ասել է Ալավերդյանը:

Նա հավելել է, որ շարժումը թափանցել է Հայաստան 2007թ. և բավական արագ տարածվել: «Ուստի, մենք այն եզրակացության ենք եկել, որ այս շարժումը հովանավորվում և ֆինանսավորվում է որոշ անձանց կողմից», -ասել է Ալավերդյանը: «Հրապարակ» օրաթերթը ներկայացնում է ՀՀ ոստիկանապետ Ալիկ Մարգարյանի ասուլիսը, որը վերնագրված է «Էմոները կխախտեն մեր գենոֆոնդը»⁴⁵:

Ոստիկանապետը այսպես է գնահատում էմոների վտանգը. «Ու ոչ միայն էմոների, ընդհանրապես աղանդավորական շարժումների դեմ պետք է պայքարենք, որովհետև նրանք մեր ժողովրդին լուրջ բարոյական վնաս են բերել», ինչը ցույց է տալիս, որ «էմոների» շուրջ ՁԼՄ-ներում տարվող արշավի նպատակը Հայաստանի կրոնական կազմակերպություններն են: ՀՀ ոստիկանության հատուկ նշանակության ջոկատի վետերանների երիտասարդական թևի երթի մասին ոստիկանապետը ասում է. «Մա միլիցիայի հատուկ նշանակության ջոկատների երթն է, որը հասարակական կազմակերպություն է: Դրա մեջ հիմնականում ներառված են ոստիկանության այն վետերանները, որոնք մասնակցել են երկրի սահմանների պաշտպանությանը, Արցախյան ազատամարտին: Ես էլ, ճիշտն ասած, էս կազմակերպության պատվավոր նախագահն եմ: Ես ինքս իմ հավանությունը տվել եմ, որ մարդիկ այս ակցիան կատարեն: Բհարկե, էմոներին վատ եմ վերաբերվում, անսահման վատ, ես դա չեմ ընդունում»: Ոստիկանապետը նաև կարծում է, որ՝ «Ինչ վերաբերում է էմոներին, սրանք մեր գենոֆոնդը հնարավոր ա խախտեն», սակայն չի մեկնաբանում, թե ինչպես են էմոները խախտելու գենոֆոնդը: Ոստիկանապետը նաև համարում է, որ պետք է «պայքարել աղանդների դեմ»:

«Իրավունք» թերթը այսպես է ներկայացնում «էմոների շարժման» քաղաքական ենթատեքստը «Ուվքեր են մեր երեխաներին տանում պատանի ինքնասպանների ակումբներ-2» հոդվածում. «Հարցազրույցում դեռահաս Լիկան «մոռացել» է հիշատակել մի կարեւոր ատրիբուտ, որ բնորոշ է էմոներին ամբողջ աշխարհում կոկաինի պարբերական օգտագործումը... Եվ ահա այդպես՝ էմոն սիրում է երակ կտրել, էմոն պատրաստ է հրաժարվել հարազատ ծնողներից... Էմո աղջկանից երբեք չի ստացվի նորմալ, առավել եւս ավանդապահ մայր: Էմո տղայից երբեք չի ստացվի զինվոր:

Ու առաջիկա 2-3 տարիներին, միգուցե ավելի շուտ, պաշտպանության նախարարությունը բախվելու է մի սահմուկելի խնդրի հետ: Չորակոչիկների զանգվածային ինքնասպանություններ գորանոցներում եւ մարտական դիրքերում, անգամ հավաքակայանում ու ծառայության վայր տանելու ճանապարհին... Ահա ինչ նպատակներով են առաջնորդվում մեր երկրի ու ազգի թշնամիները, ջանք չխնայելով էմոների կործանարար «ենթամշակույթը» ստվարացնելու համար:

⁴⁵ «Հրապարակ», 6/12/2010, «Էմոները կխախտեն մեր գենոֆոնդը»:

Որպեսզի մոտ ապագայում երկիրը չունենա մայրեր եւ զինվորներ ու դառնա դյուրամարս պատառ:

Վերջապես ե՞րբ է իշխանությունը բռնելու այդ հրեշավոր մանկապիղծների ձեռքը, որոնք հասցրել են սարդոստայն հյուսել, որով որսում են մեր ապագան՝ արյունաքամ անելու նպատակով»:⁴⁶

Ի տարբերություն ոստիկանապետի, ոստիկանության քրեական հետախուզության գլխավոր վարչության 3-րդ վարչության պետի տեղակալ Նելլի Դուրյանը հակառակ պատկերն է ներկայացնում և այն հիմնավորում է օպերատիվ տվյալներով.

«2009 թվականին Հայաստանում ինքնասպանություն է գործել 28 անչափահաս,- երեկ մամուլի ասուլիսի ժամանակ նշեց ՀՀ ոստիկանության քրեական հետախուզության գլխավոր վարչության 3-րդ վարչության պետի տեղակալ Նելլի Դուրյանը,- անչափահասների շրջանում ինքնասպանությունների հիմնական պատճառը կենցաղային խնդիրներն են կամ անպատասխան սերը: Կրոնական հողի վրա ինքնասպանություններ չեն արձանագրվել»,- հավելեց նա»⁴⁷:

Ուշագրավ է, որ մինչ այդ ՁԼՄ-ներում բացակայում էին «Էմո» շարժման մասին հոդվածները կամ տեղեկությունները: Միաժամանակ, ՁԼՄ-ներին սկսեց հետաքրքրել այդ թեման, տպագրվեցին բազմաթիվ հոդվածներ: Որոշ ժամանակ անց այդ թեման իսպառ դուրս մղվեց մամուլից, որից կարելի է եզրակացնել, որ կամ էմոները որոշեցին այլևս «ինքնասպանություն» չգործել կամ դադարեցին «գործել», կամ մի այլ պատճառով այդ թեման այլևս կորցրեց իր հրատապությունը:

Հաջորդ թեման, որին պարբերաբար անդրադառնում է մամուլը, «աղանդների», «ինքնասպանության» և «հոգեկան առողջության» խնդիրն է, սակայն, որպես կանոն, որևէ դեպք, ինչպես նշել ենք, չի մատնանշվում:

Չնայած հանրապետությունում կատարված վերոբերյալ ինքնասպանությունների մասին պաշտոնական հաղորդագրությանը, «Առավոտը» նույնպես մտահոգված է կրոնական հողի վրա կատարվող «ինքնասպանությունների» խնդրով: *«Վերջին տարիներին նկատվում է հոգեկան հիվանդությունների թվի աճ ու երիտասարդացում: Դրա հիմնական պատճառը սոցիալական պայմաններն են, փաստում են հոգեբույժները, միաժամանակ նշելով, որ հիվանդների մի մասն էլ աղանդավորական խմբերի մեջ ընկնելով է հոգեկան խանգարում ստացել: Նրանց զառանցանքները հիմնականում կրոնական բնույթի են: Արարատյան հայրապետական թեմի Սբ Հովհաննես եկեղեցու հոգեւոր սպասավոր տեր Շմավոն քահանա Ղեւոնդյանը եւ Հայաստանի հոգեբուժական ասոցիացիայի տեխնիկական պատասխանատու, հոգեբույժ Արամ Հովհաննիսյանը, անդրադառնալով Հայաստանում հոգեկան հիվանդությունների եւ դրանց ավելացման վրա աղանդների ազդեցության մասին, նկատեցին, որ դա նաեւ պետության խնդիրն է: Պարզապես, վերջին շրջանում թե՛ աղանդավորական շարժումների, թե՛ դրանց դեմ տարվող պայքարի մասին շատ քիչ է խոսվում: Արդյո՞ք անցել է վտանգը, թե՛ համակերպվել ենք նրանց համատեղելիության հետ»⁴⁸*

«Մշտապես խոսվում է աղանդների խնդրի եւ հետեւանքների մասին, բայց ինչպե՞ս

⁴⁶ «Երավունք», 24/11/2010, «Ովքեր են մեր երեխաներին տանում պատանի ինքնասպանների ակումբ-2»:

⁴⁷ «Առավոտ» օրաթերթ, 06/08/2010, «2009թ. կրոնական հողի վրա ինքնասպանություններ չեն արձանագրվել»:

⁴⁸ «Առավոտ», 29/10/2010, «Աղանդները՝ հոգեկան խանգարման պատճառ»:

պայքարել դրանց դեմ: Ակնհայտ է, որ աղանդավորական շարժումները լուրջ ֆինանսներ են ներդնում եւ շատ դեպքերում քարոզի համար ընտրում անգամ բաց տարածքներ՝ մարգադաշտեր: Ինչպե՞ս կարող են պաշտպանվել հարակից տարածքի բնակիչներն այդ քարոզի հնարավոր հետեւանքներից: Քահանա Ղեւոնդյանի փոխանցմամբ՝ «դա ոչ միայն եկեղեցու, այլեւ պետության խնդիրն է: Պետությունն ընդունել է մի շարք օրենքներ, այլ խնդիր է, թե այդ օրենքներն ինչպես կարող են կիրառվել: Պարզապես պետք է ավելի հզորացնել իրավական դաշտը, օրենքը կիրառելու բոլոր հստություններն ու լծակներն ուժեղացնել, որոնցով նախեւառաջ այդօրինակ գործողությունը պետք է կանխվի, արգելվի, նաեւ պատժվի: Մենք օրենք ունենք, որով այդ կարգի գործունեությունները քրեորեն հետապնդելի են, բայց առ այսօր այդ գործունեությամբ զբաղվող որեւէ աղանդավոր քրեորեն չի հետապնդվել»⁴⁹:

«Աղանդավորականների ինքնասպանություններին» նվիրված բազմաթիվ հոդվածներ չեն մատնանշում կրոնական հողի վրա իրականացված որևէ ինքնասպանության դեպք, սակայն նույններին Սևան քաղաքում ծնողներին սպանած մի անձնավորության կրոնական պատկանելության մասին տեղեկատվությունը հեղեղել էր հայկական լրատվամիջոցները:

«Իրավունք» թերթի խմբագիրը այսպես է մեկնաբանում դեպքը. «Նույնների 8-ին Մեւան քաղաքի Նալբանդյան փողոցի թիվ 33 շենքում տեղի ունեցավ սահմուկեցուցիչ հանցագործություն, որը ցնցեց ամբողջ երկիրը: 23-ամյա Արման Խաչիկի Թորոսյանը խոշտանգելով, ծեծելով, ջարդոխուրդ անելով սպանեց հարազատ հորն ու մորը՝ Խաչիկ եւ Մարիետա Թորոսյաններին: Հանցագործության վայրում հայտնաբերվել է եւ 3 կգ-անոց գազի բալոնը, արյան հետքերով, որը ճիվաղային խոշտանգման գործիքներից մեկն էր:

Արման Թորոսյանը Եհովայի վկա է եւ ծնողներին սպանել է հենց այն բանի համար, որ չեն ուզեցել համակերպվել իր աղանդավորության հետ: Երբ աղմուկ-աղաղակ, ճիչեր ու հայհոյանքներ լսած հարեւանները շտապ ոստիկանություն են կանչել, ոստիկանները, 2-3 րոպեում տեղ հասնելով, տեսել են շենքից դուրս վազող Արմանին ու տեղում ձերբակալել: Եվ ինչ սասած լինի նա՝ որ սպանվածները ոչ թե իր հայրն ու մայրն են, այլ երկու սատանա, որոնց նա ոչնչացրել է Եհովայի հրամանով»⁵⁰:

Այնուհետև մեկնաբանում է դեպքի քաղաքական կողմը. «Ինչ է հուշում մեզ Մեւանի սարսափելի նախադեպը: Մարսափելի ու տազնապահարույց մի բան. եթե զոմբիների վերածվող Եհովայի վկաների առջեւ առավել քան 20 տարի դրված խնդիրն էր հավաքագրել նորանոր զոմբիների, ապա այժմ եկել է այդ կենդանի ռոբոտներից ֆանատիկոս քիլլերներ եւ ահաբեկիչներ պատրաստելու ժամանակը: Մեւանի ողբերգությունը թերեւս պետք է համարել ընդամենը «առաջին փորձարկում»:

Բոլոր հիմքերը կան ենթադրելու, որ Եհովայի վկաների արտերկրում գտնվող տերերը հաշվարկել են, որ հոգեորսության ռեսուրսը մոտենում է սպառվելուն, որ հավաքագրել են գործնականում այնքան զոմբիներ, որքան հնարավոր էր հավաքել, իսկ այժմ արդեն այդ զոմբիները պետք է կատարեն միանգամայն այլ հանձնարարություն: Երբեք չհավատաք, թե Եհովականներին իրենց ուսմունքը արգելում է սպանել, քանզի նույնիսկ հրաժարվում են զենք վերցնել եւ բանակ գնալ: Նույն հաջողությամբ այդ ուսմունքը արգելում էր մասնակցությունն

⁴⁹ Նույն տեղում:

⁵⁰ «Իրավունք», 12.10.2010, «Հայաստանը թևակոխում է աղանդավորական ահաբեկչության փուլ»:

ընտրություններին, սակայն եհովականները մեկ մարդու պես 2007-ին ներկայացան ընտրատեղամասեր եւ հրամանով քվեարկեցին «Ժառանգության» օգտին, իսկ 2008-ին նույն կարգով իրենց քվեները տվեցին ԼՏՊ-ին: Եհովա աստվածը, որը հայոց դիցաբանությամբ ամենայն չարյաց Յահվահ աստվածն է, շատ քմահաճ է եւ ըստ նպատակահարմարության փոխում է իր ուսմունքի բովանդակությունը, արգելքների եւ պարտադրանքների համակարգը: Ինչպիսին է վիճակը այդ նույն եհովականների տարածման առումով: Ամբողջ Հայաստանում կա 14 հազար Եհովայի վկա, այսինքն՝ միջինը 300-ից մեկը եհովական է, որոնց առավելագույն խտությունը հենց սահմանամերձ շրջաններում է: Մասնավորապես՝ Արցախում կա 3000 եհովական, այսինքն՝ 40-ից մեկը եհովական է: Կոահեցի ք, ինչո՞ւ է ապահովվել եհովականների այդպիսի անհամասեռ տեղաբաշխումը ի նպաստ արտաքին թշնամու... Այս ամենը ցույց է տալիս, որ ուստիկանությունը, ԱԱԾ-ն, դատախազությունը պարտավոր են ամեն ինչ անել՝ պարզելու համար, թե ով եւ ինչպես է հրահանգավորել Արման Թորոսյանին ու վերածել ծնողասպան մեքենայի: Եվ, առհասարակ, իրավապահները պարտավոր են բացահայտել այդ հանցագործ աղանդի ամբողջ կառուցվածքը եւ հրամանների փոխանցման ու հաշվետվության համակարգը՝ նախապատրաստելու այն անհերքելի իրավական հիմքը, որը թույլ կտա օրենքի գործությամբ փակել «Եհովայի վկաներ» տոտալիտար աղանդը եւ մեկուսացնել դրա առաջնորդներին: Եթե հանկարծ անհրաժեշտ քննչական գործողությունները չկատարվեն, փորձ արվի երիտասարդ ճիվաղին ներկայացնել որպես անմեղսունակ, ապա հանրությունը բոլոր հիմքերը կունենա կասկածելու, որ կատարվում է կոռուպցիոն գործընթաց: Ի դեպ, աղանդների գծով լավագույն մասնագետներից մեկը՝ Քայքայիչ պաշտամունքներից տուժածների վերականգնողական կենտրոնի տնօրեն Ալեքսանդր Ամարյանը, հրապարակել էր Հայաստանում գործող աղանդավորական կառույցների տարեկան ֆինանսական շրջանառությունը: Մի ահավոր թիվ է՝ տարեկան շուրջ մեկ միլիարդ դոլար: Այսինքն՝ այնպիսի գումարներ, որոնցով հնարավոր է իրագործել ամենալայնածավալ կաշառումները... Այսպիսով, մեր ազգն ու երկիրը այժմ դեմ հանդիման են մի նոր, ահագնացող վտանգի: 30-ից մեկը օտարի գործակալ է, օտարի կամակատար, օտարի հրամանով ցանկացած գործողությունների պատրաստ: Իսկ պետական այրերը, իրավապահ համակարգը այդ ցեցի դեմն առնելու փոխարեն տարատեսակ եվրախորհուրդներ ու եվրոպական չափանիշներ են խաղացնում: Մակայն ով է տեսել, որ հրդեհի ժամանակ սմոքինգներ հագնեն եւ թավշյա ձեռնոցներ դնեն...»⁵¹:

«Եհովայի վկաներ» կազմակերպությունը հրապարակայնորեն հայտարարել էր, որ այդ անձնավորությունը իրենց կազմակերպության հետ որևէ առնչություն չունի, և լուրը տարածվել է իրենց վարկաբեկելու նպատակով, և դիմել են դատարան՝ մի շարք լրատվամիջոցներից հերքում պահանջելու համար:

«Ազգ» թերթը, չսպասելով դատարանի որոշմանը, մեկնաբանում է «Եհովայի վկաներ» կազմակերպության այդ քայլը «Եհովայի վկաները» հրաժարվում են իրենց տակնաքից» հոդվածում. «Մեւան քաղաքում «Եհովայի վկաներ» աղանդավորական կազմակերպության անդամ Արման Թորոսյանի կողմից իր ծնողների դաժան սպանությունը այս կազմակերպության թողած արյունոտ հետքերից առաջինն ու, ցավոք, վերջինը չէ: Կարելի է միայն ենթադրել, թե ուղեղների լվացման կամ ինչպես

⁵¹ Նույն տեղում

իրենք են ասում «վշակման» ի նչ ճանապարհ են անցնում այդ կազմակերպությունում, որ պատրաստ են սպանել անգամ ծնողներին, եթե նրանք փորձեն հետ պահել իրենց զավակին կործանարար ճանապարհից: Տեղի ունեցածն իսկապես ահասարսուռ էր, եւ Հայաստանի ողջ բնակչությունը ցնցված էր: Ամբողջ բնակչությունը, բացառությամբ «Եհովայի վկաների» կազմակերպության ղեկավարների ու նրանց ցանցը ընկած զոմբիների, որոնք, ինչպես ակնկալում էին նրանց գործելակերպին մոտիկից ճանաչողները, անմիջապես հերքեցին տվյալ երիտասարդի պատկանելությունը «Եհովայի վկաներին»:

«Ազգի» խմբագրությունը երեկ ստացավ Հայաստանում «Եհովայի վկաներ» կրոնական կազմակերպության հայտարարությունը: Նշելով, որ իրենք եւս ցնցված են այդ «սարսափելի» հանցագործությունից, վերոնշյալ կազմակերպությունը հերքում է Արման Թորոսյանի պատկանելությունը եւ անգամ որեւէ առնչությունը «Եհովայի վկաների» հետ, «բացարձակ անհիմն եւ սուտ տեղեկություններ տարածելու», «անպատասխանատու», «ոչ պրոֆեսիոնալ» մոտեցման մեջ մեղադրելով Հայաստանի լրատվամիջոցներին: Ինչը, ըստ նրանց, «արատավորում է ամբողջ աշխարհի «Եհովայի վկաների» բարի անունը, պատիվը եւ արժանապատվությունը»: Ըստ այդ հայտարարության, պարզվում է, որ «Եհովայի վկաները» հայտնի են որպես ծնողների եւ մերձավորի նկատմամբ խոր հարգանք տաճող մարդիկ, ովքեր կյանքը թանկ են գնահատում»⁵²:

«Այդուհանդերձ, հարց է ծագում, թե ինչո՞ւ այս կազմակերպությունը որոշեց հրապարակային հայտարարությամբ հրաժարվել ծնողներին սպանած սեփական տականքից: Պատասխանը պարզ է՝ «Եհովայի վկաներ» կազմակերպությունը կարող է իրավական պատասխանատվություն կրել որպես հանցագործության դրդիչ: Այս ամենից հետո ուղղակի որպես զավեշտ է հնչում Հայաստանի մարդու իրավունքների «խրոխտ» պաշտպան Արմեն Հարությունյանի հայտարարությունը՝ քանի դեռ գործը քննվում է, մարդասպան երիտասարդին չանվանել «Եհովայի վկա»: Իսկ գուցե մարդու իրավունքների պաշտպանը կոչ անի նրան նաեւ մարդասպան չանվանել, իսկ գուցե ոչ ոք էլ չի՞ սպանվել, եւ արյուն ու դիակներ ոչ ոք չի՞ տեսել: Մարդու իրավունքների պաշտպանը գոնե մեկ անգամ փորձե՞լ է պաշտպանել այն ծնողների իրավունքները, որոնց զավակներն այլեւս իրենցը չեն, այլ լրացրել են «Եհովայի վկաների» գլխաքանակը եւ նույնը պարտադրում են անել իրենց հարազատներին»⁵³:

Օմբուդսմենի այն հայտարարությունը, որ որակումներ տալուց առաջ պետք է սպասել սպանության քննության ավարտին, վրդովեցրել է թերթին:

«Առավոտ» օրաթերթում տպագրված «Աղջիկս երդվել է իմ արյունով լվացվել» հոդվածում պատմվում է «աղանդավորականների» հերթական «չարագործությունների» մասին:

«Մայրը վստահեցնում է, որ իր հարազատ աղջիկը սատանայապաշտ դառնալուց հետո աղանդավորական կազմակերպությանը նման խոստում է տվել:

«Ընդամենը մի քանի տարի առաջ ես համերաշխ ընտանիք ունեի, ապրում էի աղջկաս հետ, պատրաստ էի կյանքս տալ նրա ու նրա ապագայի համար, սակայն սատանայապաշտները տունս քանդեցին, մեր խաղաղ ու համերաշխ ընտանիքում

⁵² «Ազգ», 13/11/2010, «Եհովայի վկաները» հրաժարվում են իրենց տականքից:

⁵³ Նույն տեղում:

կողմ գցեցին»,- արցունքները սրբելով՝ պատմում էր «Առավոտի» խմբագրություն եկած 60-ամյա Էդմիլա Միխայելյանը:

«Առավոտը» հաճախ է անդրադառնում այս կամ այն աղանդավորական կազմակերպության հոգեորսությանը: Մենք բազմիցս հրապարակել ենք, թե «Եհովայի վկաների», «Մորմոնների», «Կյանքի խոսք» և մյուս կազմակերպությունների քարոզչությունն ու տարածած գաղափարախոսությունը մարդկանց վրա ինչ հոգեբանական խնդիրներ ու շեղումներ են առաջացնում, սակայն տիկին Էդմիլայի պատմությունը տիպիկ օրինակ է, թե ինչպես կարող է նորմալ, բարձրագույն կրթությամբ, բանիմաց ու խելացի, դաստիարակված մարդը աղանդավորական կազմակերպության ազդեցության տակ կտրուկ վերափոխվել ու այնքան ագրեսիվանալ, որ հարազատ մորը ստիպի ինքնասպանության դիմել»⁵⁴: Հոդվածը պատմում է մոր և աղջկա ծանր հարաբերությունների մասին, որոնք սկսվել են աղջկա «աղանդավորական» դառնալուց հետո, սակայն չի նշվում, թե կոնկրետ որ կազմակերպության անդամ է աղջիկը: Հոդվածագիրը չի հանդիպել աղջկա՝ կոնֆլիկտի մյուս կողմի հետ, որպեսզի պարզի, ներկայացնի մյուս կողմի տեսակետը. «Աղջկա պատճառով Էդմիլան վաճառել է Նորքի տունն էլ եւ մեկ ուրիշ տուն է գնել Արտաշատի Մասիս գյուղում: Երբ խնդրեցինք, որ Էդմիլան աղջկա՝ Վեռլորա Խոսրովյանի կոորդինատները տա, որպեսզի գրուցենք նրա հետ նույնպես՝ կինն ասաց, որ ջնջել է նրան իր կյանքից եւ որեւէ կապ չունի»⁵⁵:

Հոդվածագիրը այսպես է ներկայացնում խնդրի բարոյախրատական կողմը. «Հոգեբանները վստահեցնում են, որ աղանդավորական կազմակերպությունների պատճառած հոգեկան խնդիրները շատ լուրջ են: Աղանդի ներսում ինչ որոշում կայացվում է՝ դա բոլոր անդամների համար օրենք է: Եթե մարդկանց հրահանգեն, որ պետք է ինքնասպան լինեն՝ ապա նրանք կգնան ու իրենց, օրինակ, պատուհանից կզցեն:

Աղանդները վտանգավոր են նրանով, որ աղանդի մեջ մտած մարդկանց եւ նրանց հարազատների հետ կապը խզվում է, աղանդավորի համար մի հեղինակություն է լինում՝ իր աղանդը եւ այդտեղ գործող օրենքները: Ուստի զարմանալի չէ, որ հայ ընտանիքներում հնարավոր է աղջիկը մորը «տականք», «լկտի» կոչի, ցանկանա սպանել նրան, իրեն պահած-մեծացրած կնոջը հասցնի հոգեկան անհավասարակշռության»⁵⁶:

«Հայոց աշխարհ» շաբաթաթերթը այսպես է մեկնաբանում կրոնական կազմակերպությունների խնդիրը Հայաստանում «Ի՞նչ է վկայում զանազան «վկա»-ականների բազմացումը» հոդվածում. «Ընդհանրապես եթե իրերը կոչենք իրենց անուններով, ապա «Եհովայի վկաներ» աղանդը վաղուց ի վեր պետք է արգելված լիներ Հայաստանում որպես հակապետական, հասարակության ու քաղաքացիների հոգեւոր առողջությանը, հանրության բարոյական նորմերին սպառնացող «գաղափարներ» տարածող ու դրանց համարժեք քայքայիչ գործունեություն ծավալող կազմակերպություն... Դե, իսկ հիմա դրանց գումարեք զանազան «հոգեզալստականների», «հիսունականների», «մորմոնների», չգիտես թե էլ ի՞նչ զահրումարի, ասենք՝ «սատանայապաշտներին», ինչ-որ «էմո»-ների ու «գոթ»-երի, եւ

⁵⁴ «Առավոտ», 7/07/2010, <http://aravot.am/am/articles/education/0/view/all>, «Աղջիկս երդվել է իմ արյունով լվացվել»:

⁵⁵ Նույն տեղում:

⁵⁶ Նույն տեղում:

պատկերը կամբողջանա իր սարսափագրու տեսքով: Թեպետ ուրիշ էլ ի՞նչ կարելի էր ակնկալել, եթե չկա այն, ինչն ընդհանրական ձեւակերպում է որպես «պետական գաղափարախոսություն», եւ եթե չկա այն, ինչը կոչվում է «հայրենասիրական դաստիարակություն»: Նույնիսկ ավելին՝ նշվածները ոչ միայն չկան, այլեւ չկան դրա սաղմնային դրսեւորումները: Ինչ-ինչ փարիսեցիներ, ասես ձայները մեկ արած, ծաղրուծանակի առարկա են դարձնում (հիշեք, թե ոչ այնքան վաղուց ինչպես ավիններով ընդունվեց հանրակրթական դպրոցներում Հայաստանի պետական օրհներգի կատարման արարողություն մտցնելը):

Մի խոսքով, աղանդավորական էքսպանսիայի մասին ահագանգելու համար արդեն ուշ է, շատ ուշ: Հիմա «գանգե՛լ» է պետք, ավելի պարզ ասած՝ գործել:

25-30 եւ ավելի բարձր տարիքի «աղանդավորական գանգվածը» կարելի է ազգի, պետության եւ հասարակության համար կորած համարել: Եվ հասկանալի է, որ փրկարարական ջանքերն այդ տարիքային խմբերում շատ ցածր արդյունավետություն կարող են ունենալ: Հակառակ դրան՝ պետք է հնարավոր բոլոր ջանքերը ներդնել առնվազն մատաղ սերնդին այդ աղանդավորական ու «էմո-գոթ»-ական աղտեղությունից զերծ պահելու համար... Ակնհայտ է, որ մի նոր բան է պետք մտածել, մի նոր՝ համընդգրկուն շարժում, որը կխարսխսվեր ազգ-պատմություն-մշակույթ-բնություն-առողջ ապրելակերպ-ավանդույթ-ազգային եւ համամարդկային արժեքների ամբողջության վրա, եւ որը հնարավորինս հեռու կպահեր մեր վաղվա օրվա ճարտարապետներին աղանդավորական վարակներից»:⁵⁷

Կրթության ոլորտում կրոնական գործունեության լուսաբանումը

Կրոնական խնդիրներին վերաբերող բանավեճը մուտք է գործել դպրոց և կարելի է համարել, որ կրթության և գիտության նախարարությունը այս ոլորտում հատուկ քաղաքականություն է վարում:

«Առավուտը» լուսաբանում է կրթության և գիտության նախարարի հանդիպումը բարձրագույն կրթական հաստատությունների ուսանողական խորհուրդների հետ. «Դուք այնպիսի հնարավորություններ ունեք, որ մենք կերագեինք ունենալ: Ես ձեզ հորդորում եմ՝ ակտիվ եղեք եւ օգտագործեք այն բոլոր հնարավորությունները, որ ունեք», - նկատի ունենալով ուսանողական կազմակերպություններից քաղաքական դաշտ մտածներին, ովքեր կարող են ուսխորհուրդներին անհրաժեշտ լոբբինգն անել տարբեր հարթություններում, երեկ ասաց ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարար Արմեն Աշոտյանը՝ բուհերի ուսխորհուրդների նախագահների հետ հանդիպման ժամանակ»: Այնուհետև նախարարը հայտարարել է. «Նախարարի մոտ երեկ հորդորներն ուղղակի հորդում էին: Բացի վերոնշյալներից՝ նա նաև հորդորեց ուսանողական միջոցառումներ կազմակերպելիս առաջնահերթ նկատի ունենալ եկեղեցին, բանակն ու Արցախը: «Ուսանողությունը պետք է վերադառնա դեպի եկեղեցի: Մի ինստիտուտ է եկեղեցին, որի հետ եւ որի համար դուք պարտավոր եք աշխատել», - ուսխորհուրդների ուսերին պարտավորություն դրեց նախարարը»:⁵⁸:

⁵⁷ «Հայոց աշխարհ», 09/11/2010, «Ի՞նչ է վկայում զանազան «վկա»-ականների բազմացումը»:

⁵⁸ «Առավուտ», 02/10/2010, «Նախարարի «հորդորակները»:

Դպրոցներին տրվող օգնության որևէ կրոնական կազմակերպության անուղղակի օգնության հնարավորության մասին հետաքննություն է վարում «Առավոտ» օրաթերթը:

«ԱՄՆ դեսպանատնից ուղարկված հաղորդագրությունից տեղեկանում ենք, որ երեկ ԱՄՆ փոխդեսպան Ջոզեֆ Փենինգտոնը, ԱՄՆ պետական դեսպարտամենտի մարդասիրական օգնության գրասենյակի տնօրեն Ջերրի Օբերնդորֆերը, ՀՀ կառավարման մարմինների ներկայացուցիչները, միջազգային հասարակական կազմակերպությունները եւ այլ հյուրեր մասնակցեցին Արարատի մարզի Դարբնիկ գյուղի դպրոցում ջեռուցման համակարգի եւ սանհանգույցների կառուցման ծրագրի բացմանը: 1966թ. կառուցված այս դպրոցում չեն եղել ոչ ջուր, ոչ ջեռուցում եւ ոչ էլ սանհանգույցներ: Ծրագիրն իրականացվել է «Միջազգային օգնություն եւ զարգացում» կազմակերպության կողմից՝ ԱՄՆ պետդեսպարտամենտի տրամադրած 19 հազար դոլար ֆինանսավորման շնորհիվ: Իրենց աջակցությունն են բերել «Վերջին օրերի սրբերի բարեգործություններ» կազմակերպությունը (մորմոնները) (\$4000) եւ Քերոլայն ու Ջորջ Նաջարյանները՝ ԱՄՆ-ից (\$4000):

Փորձեցինք ճշտել Մայր աթոռի վերաբերմունքը՝ արդյո՞ք մտահոգ չեն, որ մորմոններն են դպրոցում բարեգործություն իրականացնում: Տեղեկատվական համակարգից հայր Հակոբը խոստացավ ավելի ուշ պատասխանել, իսկ Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի տնօրեն հայր Վարդանը՝ տեղեկատվությունը այլ աղբյուրներից ճշտելուց հետո»⁵⁹:

Սակայն նույն թերթը գովեստով է գրում Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու մասնակցությունը հանրակրթական դպրոցի դասերին:

«Շաբաթ օրը թիվ 119 դպրոցում հոգևոր թեմայով միջոցառում էր կազմակերպվել: «Մեղավորը» հայոց լեզվի եւ գրականության ուսուցչուհի Գոհար Մելիք-Ստեփանյանն էր՝ 6 բ դասարանի իր աշակերտների հետ: Ներգրավված էին առանց բացառության բոլոր երեխաները՝ անկախ ընդունակություններից ու կարողություններից: Լուրջ աշխատանք էր տարված՝ երեխաները ոչ միայն մեկնաբանեցին հոգևոր տոներն ու մասնավորապես Ջատիկը, այլև աղոթքներ, շարականներ կարդացին ու երգեցին: Նրանք խաչեր էին կրում ու կրծքներին սեղմել էին մանկական Աստվածաշունչը: Ցերեկույթին ներկա էր նաև ճանաչված մանկավարժ, մայրենիի դասագրքի ու զանազան ձեռնարկների հեղինակ Ռուբինա Նազարյանը, ով հաջորդ ուստարվանից աշխատելու է հարազատ դպրոցում, իսկ մինչ այդ 8 տարի մանկավարժական գործունեություն էր ծավալել ԱՄՆ-ում: Տիկին Նազարյանը գոհ էր իր աշակերտուհի, այժմ 20-ամյա ստաժով ուսուցչուհի Գ. Մելիք-Ստեփանյանի աշխատանքից: Դպրոցի տնօրեն Հովհաննես Կարապետյանն էլ, ողջունելով ուսուցչուհուն եւ աշակերտներին, ասաց, որ նման ձեռնարկները նպաստում են, որպեսզի երեխաները ոչ միայն կայանան իբրև փոքրիկ քրիստոնյաներ, այլև քայլեն Քրիստոսի նախանշած ուղիով՝ հետագայում»⁶⁰:

Սակայն այդ թերթի մեկ այլ հոդվածում մտահոգություն է հայտնվում, որ կրոնական կազմակերպությունները փորձում են մուտք գործել դպրոց. «Ալեքսանդր Ամարյանը հիշատակեց, որ տարիներ առաջ, երբ հանրապետության դպրոցներում եւ մանկապարտեզներում տուփերով նվերներ էին բաժանվում, դրանց մեջ պարտադիր տեղ էին գտնում պատկերազարդ եւ գունազեղ կրոնական գրքեր՝ «Բոլոր նվերներից

⁵⁹ «Առավոտ», 15/05/2010, «Մորմոններն էլ օգնեցին»:

⁶⁰ «Առավոտ», 13/04/2010, «119-ի փոքրիկ քրիստոնյաները»:

լավագույնը» խորագրով: Նրա բնորոշմամբ՝ դրանք աղանդավորական խմբերի քարոզի, նոր կյանք մտնող երեխային իրենց ետևից տանելու լավագույն ձևն էին, որ շարունակվում են մինչ օրս. «Ես իմ տանը այս գրքերից 30 օրինակ ունեմ, դրանցից մեկն էլ իմ երեխային է հասել»⁶¹:

Կրթության և գիտության նախարարի առաջնորդությամբ, պաշտոնյաների, ԱԺ պատգամավորների մասնակցությամբ Մայր աթոռում կազմակերպվել է «ուսուցիչների օրհնությունը»:

«Օգոստոսի 31-ին՝ Գիտելիքի օրվա նախօրեին, Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Գարեգին Բ կաթողիկոսի գլխավորությամբ տեղի է ունեցել կրթության մշակների օրհնության կարգ, որով սկիզբ է դրվել մի նոր՝ կրթական ոլորտի երախտավորների օրհնության ավանդության: Չանգերի հանդիսավոր դողանջների ներքո եկեղեցականների թափորը Գարեգին Բ-ի եւ կրթության եւ գիտության նախարար Արմեն Աշոտյանի ուղեկցությամբ մտել է Մայր տաճար, ուր կատարվել է շուրջ 200 մանկավարժների օրհնության կարգը: Արարողությանը նաեւ ներկա են եղել ներկայացուցիչներ ԱԺ կրթության մշտական հանձնաժողովից, ԿԳՆ աշխատակիցները, ՀՀ մարզպետարանների կրթության վարչությունների պետերը, ՀՀ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ռեկտորները, ՀՀ քոլեջների եւ ուսումնարանների տնօրենները, Երեւանի եւ մարզերի դպրոցների ու մանկապարտեզների ներկայացուցիչներ, Մայր աթոռի կրթական հաստատությունների՝ Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի, Մեւանի Վազգենյան դպրանոցի, «Էօրնեկյան» հանրակրթական դպրոցի տեսչության անդամները»⁶²:

«Գոլոս Արմենիի» թերթը առաջարկում է մտցնել հայ ուսուցչի և աշակերտի «պատվի օրենսգիրք»:

«Մենք առաջարկում ենք հայ ուսուցչի և իր աշակերտի իրավունքների օրենսգիրք: Հայր իրավունք ունի՝

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության,
- Հայ առաքելական սուրբ եկեղեցու համայնքի անդամության,
- ազգային դպրոցի դասասեղանի մոտ տեղի,
- **հայ ազգային մշակույթի աշխարհում տեղի,**
- Ընտանիքի, Դպրոցի, Պետության և Հայության սիրելիի, սանի և մոնթի տեղի»⁶³:

07.04.2007-ին ուժի մեջ մտած «ՀՀ և Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու հարաբերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը կանոնակարգում է պետական կրթական հաստատություններում եկեղեցու իրավունքները. «Հայ եկեղեցու պատմություն» առարկայի ուսումնական ծրագրի և

⁶¹ «Առավոտ», 05/07/2010, «Նվերների տուփերում՝ աղանդավորական գրքեր»:

⁶² «Ազգ», 01/09/2010, «Ամենայն հայոց հայրապետն օրհնեց մանկավարժներին»:

⁶³ “Голос Армении”, 17/08/2010, “КОДЕКС АРМЯНСКОГО УЧИТЕЛЯ И ЕГО УЧЕНИКА”, «Мы предлагаем “Кодекс прав и обязанностей Армянского учителя и его Ученика.

АРМЯНИН ИМЕЕТ ПРАВО:

- на гражданство Республики Армения;
- на место в пастве Святой Апостольской Армянской Церкви;
- на место за партой в национальной школе;
- на место в мире национальной армянской культуры;
- на место любимца, воспитанника и послушника Семьи, Школы, Государства и Армянства”

դասագրքի մշակմանը, այն դասավանդող ուսուցիչների որակավորման պահանջների սահմանմանը և դպրոցներին ներկայացնելու այդ ուսուցիչների թեկնածությունները.», սակայն ըստ 3-րդ կետի՝ «Պետությունը երաշխավորում է կրոնական կրթության իրավունքի իրացումը՝ կամավորության հիման վրա»:

Ըստ էության, կամավորության սկզբունքի խախտում է հանդիսանում ինչպես ուսուցիչների երդման արարողությունը եկեղեցում կատարելու փաստը վերադասի՝ կրթության և գիտության նախարարի մասնակցությամբ, այնպես էլ ուսուցիչների և տնօրենների կողմից հանրակրթական դպրոցներում կրոնական արարողությունների և միջոցառումների կազմակերպումը:

«Գիտելիքի օրվան նվիրված եկեղեցական պատարագից հետո Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ն հայտարարեց, որ ինքն անձամբ է հետևում, որ դպրոցներում «Հայ եկեղեցու պատմություն» առարկան որակյալ դասավանդվի և արդյունքներն արդեն զգացնել են տալիս, քանի որ երիտասարդ-եկեղեցի կայն ամրանում է»⁶⁴:

Միննույն ժամանակ, լրատվամիջոցները փորձում են բացահայտել այն դպրոցները, որտեղ հնարավոր է այլ կրոնական կազմակերպությունների գործունեությունը:

«Հայաստանում նախորդ շաբաթ փակված մասնավոր դպրոցներն աղանդավորական կառույցներ են եղել», - գրում է «Չորրորդ ինքնիշխանություն» թերթը:

Պարբերականի համաձայն, Հայաստանի ազգային անվտանգության ծառայության աղբյուրները տեղեկացրել են, որ «Հուլիսի փարոս» և «Կյանքի խոսք» դպրոցներում քարոզվում էին կոնկրետ աղանդավորական գաղափարախոսություններ:

Նույն աղբյուրը հայտնել է, որ երեխաների ուսուցման վճարն իրականացրել են գաղտնի աղանդավորական կազմակերպությունները, որոնք վերոնշյալ դպրոցների հովանավորներն են, և հենց այս հանգամանքներն են պատճառ դարձել դպրոցների փակման համար:

Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարար Արմեն Աշոտյանն իր հերթին հայտարարել է, որ լիցենզիայի դադարեցման վերաբերյալ որոշում ընդունելիս կրթության նախարարությունն առաջնորդվել է լիցենզավորման մասին օրենքով, և համապատասխան ստուգումները թույլ են տվել հայտնաբերել խախտումներ, որոնք հիմք են հանդիսացել նման որոշում ընդունելու համար:

Նախորդ շաբաթ կրթության նախարարի հրամանով փակվել են մի քանի մասնավոր դպրոցներ, որտեղ սովորում է 450 աշակերտ»⁶⁵:

Այստեղ մենք հանդիպում ենք երկակի մոտեցման դրսևորումների, տարբեր կազմակերպությունների հանդեպ տարբեր մոտեցումներ են կիրառվում:

«Արդեն 7-րդ տարին է, ինչ Հայ Առաքելական Եկեղեցին և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարությունը կազմակերպում են «Հայոց եկեղեցու պատմություն», «Հայոց լեզու և գրականություն», «Հայոց պատմություն» և բնագիտական (ֆիզիկա, քիմիա, կենսաբանություն) առարկաների ուսուցիչների մրցույթ: Եվ, ինչպես հաղորդում են

⁶⁴ Hetq.am, 2010/08/31, <http://hetq.am/am/society/garegin-b-2/>, «Կաթողիկոսի տվյալներով՝ աղանդավորները քչացել են»:

⁶⁵ «Նովոստի-Արմենիա», 27/ 04/ 2010, <http://ar.newsarmenia.ru/arm1/20100427/42239365.html>, «Հայաստանում փակված մասնավոր դպրոցներն աղանդավորական կառույցներ են եղել»:

ԿԳՆ-ից, Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնում այսօր կայացավ 2010 թվականի մրցույթի հաղթողների պարգևատրման հանդիսավոր արարողությունը»⁶⁶:

«Կրթական համակարգը պատրաստում է ապագայի հայ քաղաքացուն, ով իր մեջ, բացի գիտելիքից, ժողովրդավարական և այլ արժեքներից, պետք է կրի նաև հայ քրիստոնյայի դարավոր արժեքները: Մեր Սահմանադրությունը ճանաչում է Հայ Առաքելական եկեղեցու բացառիկ դերն ազգային ինքնության պահպանման, հոգևոր և մշակութային դաստիարակության հարցում, իսկ ազգային ինքնությունը մտածելակերպ է, որը քեզ համահունչ է դարձնում քո ազգին բնորոշ քաղաքակրթական տարրերին: Ո՞վ դա կանի ավելի լավ, քան եկեղեցին», - իր խոսքում հայտարարել է ԿԳ նախարար Արմեն Աշոտյանը:

Նախարարը կարևորել է նաև եկեղեցի-կրթություն-բանակ համագործակցությունը և ընդգծել, որ առանց եկեղեցու չկա կրթություն, չկա բանակ, և այդ համագործակցությունն օրեցօր ավելի մեծ զարգացում է ստանում, քանի որ «Հայ դպրոցը ստեղծվել է հոգևոր արժեքների շուրջ, և հայ դպրոցի մշտական հովանավորն ու պահապանը եղել է Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին»⁶⁷:

«Լրագիր» կայքին տված հարցազրույցում այսպես է մեկնաբանում իր քաղաքականությունը ԿԳ նախարար Ա. Աշոտյանը.

«Դա ավելի շատ ավանդույթի խնդիր է: Եվ հետո արտաքին ժեստերի, միմիկաների միջոցով չի կարելի գնահատել այս կամ այն ազգի՝ հավատքին հավատարիմ լինելու երևույթը: Մեր Առաքելական եկեղեցին հետևողականորեն վերականգնում է իր դերն ու կշիռը հայ հասարակական կյանքում՝ դառնալով հիմնական գործոններից մեկը, և սա ես՝ որպես ՀՀ քաղաքացի, միայն ողջունում եմ: Վեհափառը հետևողականորեն նախաձեռնություններ է իրականացնում կրթական ոլորտում: Որպես կրթության լիազոր մարմնի պատասխանատու՝ այս ընթացքում և հետայսու պատրաստ եմ հետևողականորեն աջակցություն ցուցաբերել եկեղեցուն՝ իր դաստիարակչական արժեքային բաղադրիչով մտնելու մեր դպրոցներ և կրթական համակարգ ընդհանրապես»⁶⁸:

Կրոնական խնդիրների շահարկումը ներքաղաքական պայքարում

2008 թվականի նախագահական ընտրություններից հետո Հայաստանում տեղի էին ունեցել ընտրությունների օրինականությունը վիճարկող զանգվածային բողոքի ակցիաներ, բազմահազարանոց հանրավաքներ և երթեր: 2008-ի մարտի 1-ին իշխանությունները ուժի կիրառման շնորհիվ ճնշել են հուզումները, որի հետևանքով եղել է առնվազն 10 զոհ: Ընդդիմադիր թեկնածուն Լևոն Տեր Պետրոսյանն էր: Այդ դեպքերից հետո որոշ լրատվամիջոցներ տպագրել են տեղեկություններ, իբր հանրահավաքներին մասնակցել են նաև կրոնական փոքրամասնությունների ներկայացուցիչները: 2009 թվականին մեր պատրաստած «Կրոնական անհանդուրժողականությունը Հայաստանում, Մամուլի մոնիթորինգ - 2009»

⁶⁶ Panorama.am, 23/11/2010, <http://www.panorama.am/am/education/2010/11/23/armen-ashotyan/>, «Ա. Աշոտյան. «Հայ Առաքելական Եկեղեցին՝ հայ դպրոցի պահապան»:

⁶⁷ Նույն տեղում:

⁶⁸ Iragir.am, 23/04/2010, «Մաքսիմալ ընդունելի լուծումներ»:

ուսումնասիրության մեջ մենք ներկայացրել էինք նման մի քանի հոդվածների ուսումնասիրությունը⁶⁹: Նման հոդվածներ տպագրվել են նաև 2010-ի ընթացքում: Մինչ դրանք ներկայացնելը, մեջբերենք 2009-ին պատրաստված մամուլի մոնիթորինգի այդ վերլուծությունից մի հատված.

«Աղանդները չեն մասնակցում քաղաքական գործընթացներին»⁷⁰ հոդվածում բերվում են տվյալներ, որոնց աղբյուրի մասին հոդվածագիրը գաղտնի է պահում. «Մեր ստացած հավաստի տեղեկատվության համաձայն, Հայաստանում գործող «Եհովայի վկաներ» քայքայիչ եւ ամբողջատիրական աղանդի անդամները, ինչպես նաև նշված աղանդին հարողները (պիոներները կամ անդամության թեկնածուները), փոքր բացառությամբ, մասնակցել են 2007թ. Ազգային ժողովի եւ 2008թ. նախագահական ընտրություններին: Ի դեպ, սա եւ այլ մանրամասներ մեզ հայտնի դարձան շնորհիվ Եհովայի վկաներից ոմանց անզգուշության եւ տեղեկատվության արտահոսքի, ինչպես նաև տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի որոշ անդամների ուշիմության: Նրանք նկատել էին խմբերով ընտրության եկած անձանց, որոնց ճանաչել են որպես Եհովայի վկաների: Ինչպես հայտնի է, Եհովայի վկաները, որոշ այլ աղանդների անդամների նման, հրապարակայնորեն եւ մասնավոր գրույցներում հայտարարել ու հայտարարում են քաղաքական գործընթացներին, այդ թվում՝ ընտրություններին իրենց չմասնակցելու վերաբերյալ: Նախկինում թերեւս հենց այդպես էլ կար: Սակայն ելնելով վերը նշվածից, կարելի է եզրակացնել, որ Հայաստանում եհովականները, ամենայն հավանականությամբ ենթարկվելով ինչ-որ մի վերին հրամանի կամ հրահանգի, որոշել են հանուն Եհովայի բացառություն կատարել: Այսինքն՝ համարել են, որ եկել է այդ պահը. . . Թերեւս առավել ուշագրավն այն է, որ Եհովայի վկաները, մեր ստացած տեղեկությունների համաձայն, Ազգային ժողովի ընտրություններին քվեարկել են «Ժառանգություն» կուսակցության եւ հիշյալ կուսակցության առաջադրած թեկնածուների օգտին: Փետրվարի 19-ի նախագահական ընտրությունների ժամանակ էլ քվեարկել են հոգուտ թիվ 9-ի, այսինքն՝ քվեաթերթիկում 9-րդ համարի դիմաց նշված Լ. Տեր-Պետրոսյանի»:

Հոդվածում «Եհովայի վկաներ» կազմակերպության անդամներին մեղադրանք է ներկայացվում մի բանում, որը նրանց սահմանադրական իրավունքն է: Մյուս կողմից՝ որպես ինֆորմացիայի աղբյուր է նշվում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների տվյալները, ինչը «Ընտրական օրենսգրքի» խախտում է, քանզի ընտրություններին մասնակցությունը եւ քվեարկությունը համարվում է գաղտնի: Հոդվածում փորձ է արվում այն միտքը ներշնչել ընթերցողներին, որ Հայաստանի նկատմամբ գոյություն ունի դավադրություն արտերկրից, իսկ կրոնական կազմակերպությունները հանդիսանում են օտար ուժերի գործիքը այդ դավադրության մեջ: Միաժամանակ, մեղադրանքներ են հնչեցվում «Ժառանգություն» կուսակցության նկատմամբ, որը նույնպես մասնակցում է այդ «դավադրությանը» եւ այդ պատճառով «Խղճի ազատության եւ կրոնական կազմակերպությունների մասին» օրենքում փոփոխություններ մտցնելու նախագծին դեմ է քվեարկել:

Հոդվածը շարունակում է «բացահայտել» նաև «Կյանքի Խոսք» եկեղեցուն եւ նրա ղեկավարին. *«Հայաստանում «Կյանքի խոսք» «եկեղեցիների» միության նախագահ, 1995 թվականից երեւանյան եկեղեցու ավագ պատար (բողոքականների քահանա) Արթուր Միմոնյանը, մեզ հասած հավաստի տեղեկատվության համաձայն, 2007թ. դեկտեմբերից մինչև 2008թ. հունվարի 15-ը, այսինքն՝ նախագահական ընտրությունների նախօրեին, գտնվել է ՄՄՄ-ում, մասնավորապես՝ Լոս Անջելեսում, Միեթում, Պորտլենդում, Մակրամենտոյում...»: Հոդվածում շարունակվում են «ապացույցներ» բերվել ընտրությունների ժամանակ կրոնական կազմակերպությունների «դավադրության» մասին: Թերթի հաջորդ համարում հոդվածը շարունակվում է⁷¹. «Մոտ մեկ տարի առաջ մարտյան հայտնի իրադարձություններից հետո «Կյանքի խոսքի» (աղանդի հայաստանյան կառույցի) կայքում գետեղվեց*

⁶⁹http://www.religions.am/index.php?option=com_content&view=article&id=1946:%D4%BF%D6%80%D5%B8%D5%B6%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A1%D5%B6%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D5%A4%D5%B8%D6%82%D6%80%D5%AA%D5%B8%D5%B2%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%A8-%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%A1%D5%BD%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B4&catid=187:analitika&Itemid=856

⁷⁰ «Հայոց աշխարհ», 20/03/2009թ, #51 :

⁷¹ «Հայոց աշխարհ», 21/03/2009թ, #2

մի ուշագրավ տեղեկատվություն, որը ներկայացնում ենք թարգմանաբար եւ հատվածաբար, մեր հարցադրումներով ու մեկնաբանություններով հանդերձ.

«Փետրվարի 19-ին Հայաստանում տեղի ունեցան նախագահական ընտրություններ, որոնցից հետո, պաշտոնական տվյալներով, առաջին ընտրական փուլում ձայների մեծամասնությունը տրված է այժմ գործող վարչապետին: Մակայն մեծամասնությունը համոզված է, որ ընտրությունների արդյունքները կեղծված են: Դա ժողովրդի մեջ հուզումների պատճառ է հանդիսացել»:

Հետաքրքիր է քաղաքական գործընթացներից «հեռու» այս աղանդն այդ ինչի՞ հիման վրա որոշեց, թե ընտրությունների արդյունքների կեղծված լինելու համոզմունքը ընտրողների մեծամասնությանն է: Մի թե սրանով չի փաստվում իբրեւ կրոնական կազմակերպություն հանդես եկող կառույցի եւ կողմնակալ դիրքորոշումը, եւ ինչ-ինչ առնչությունը քաղաքական գործընթացներին:

Եւս մեկ մեջբերում «Կյանքի խոսքի» կայքի հիշյալ տեղեկատվությունից. «Վարչապետի կողմնակիցները ցանկացած գնով ուզում են պահել իշխանությունը, դրա հետ կապված սկսվել են ընդդիմության գործիչների եւ նրանց կողմնակիցների հետապնդումները»:

Բնավ չենք զարմանա, եթե վերը բերված զրպարտալի տեղեկատվությանը կամ հայտարարությանը հանդիպե՞նք հեշտակա մամուլում, լեւոնականների որեւէ կայքում, բայց, ընդգծում ենք, այն «Կյանքի խոսքի» կայքից է:

Վերջինիս նույն տեղեկատվության մեջ նշված է նաեւ. «Միաժամանակ առաջացել է երկրի հավատացյալների կրոնական ազատությունների խախտման սպառնալիք: Դա պայմանավորված է նրանով, որ գործող վարչապետին նախընտրական ամբողջ արշավի ընթացքում ակնհայտորեն աջակցում էին կաթողիկոսը եւ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու քահանաները, որոնք նույնպես անմիջական ներկայություն են ունեցել քաղաքական իրադարձություններում»:

Եթե մի պահ նույնիսկ ընդունենք, թե դա այդպես է եղել, ապա այն ժամանակ վարչապետ եւ նախագահի թեկնածու Սերժ Մարգարյանին կաթողիկոսի եւ այլ հոգեւորականների բարոյական աջակցությունը եւ օրհնությունն ինչպե՞ս կարող էին «երկրի հավատացյալների կրոնական ազատությունների խախտման սպառնալիք» առաջացնել: Այդպիսի կապի մասին հայտարարելը, կարծում ենք, նույնիսկ անհեթեթ է:

Թերեւս առավել ուշագրավը «Կյանքի խոսքի» հիշյալ տեղեկատվության վերջին նախադասությունն է. «Ներկա վարչապետին աջակցող այդ իսկ ուժերը (նկատի ունի կաթողիկոսին եւ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու քահանաներին. - Ա.Հ.) Հայաստանում հոգեւոր մենաշնորհի կողմնակիցներ են եւ ավետարանչական եկեղեցիներին համարում են աղանդներ, որոնց մեղադրում են ընդդիմության թեկնածուի քվեարկությանը կազմակերպված մասնակցության մեջ»:

Նման մեղադրանք մեզ հայտնի չէ, բայց, այնուհանդերձ, ինչպե՞ս չհարցնել՝ մի թե հիշյալ քվեարկությանը կազմակերպված մասնակցությունը չի համապատասխանում իրականությանը: Համենայն դեպս, ավետարանական ընտանիքի անդամ եկեղեցի հանդես եկող «Կյանքի խոսքի» աղանդ լինելը, ինչպես նաեւ նրա անդամների կողմից կազմակերպված մասնակցությունը հոգուս Լ.Տեր-Պետրոսյանի քվեարկության գոնե մեզ կասկածի տեղիք չի տալիս»:

2009-ի փետրվարին «Հայոց աշխարհ» օրաթերթի խմբագրի հոդվածում զուգահեռներ են տարվում քաղաքական ընդդիմության եւ կրոնական կազմակերպությունների միջեւ, որոնք անվանվում են «աղանդներ»․ «...Հիշեցնենք, որ օրինագիծը զգալիորեն հեշտացնում է աղանդների գործունեությունը մեր երկրի տարածքում: Ըստ որում՝ ոչ միայն «Եծովայի վկաների», մորմոնների եւ ամեն տեսակի, ներողություն արտահայտության համար, «Պարող եղբայրների» կարգի կրոնական աղանդների, այլեւ քաղաքական աղանդների: Մասնավորապես «Լեւոնի աղանդի»... Կրկնում ենք, սեփական աղանդ ստեղծելու Տեր-Պետրոսյանի որոշումն ընդհանուր առմամբ բացատրելի է: Դժվարությամբ է բացատրվում մեկ այլ բան. ինչո՞ւ է կոալիցիան ցանկանում ընդունել աղանդների գործունեությունը հեշտացնող օրենք:

Եւ ինչո՞ւ է, թույլ տվեք հարցնել, օրինագծում բացակայում Նեոի մասին հոդվածը՝ Քրիստոսի եւ Աստծո ալդ հակառակորդի, «ծովից ելնող զագանի», որը պիտի հայտնվի աշխարհի վերջից առաջ եւ առաջնորդի խավարի ուժերը: Կոալիցիան ջայլամի պես նախընտրում է մտցնել գլոխն ավագի մեջ ու ձեւացնել, թե ոչինչ չի՞ տեսնում: Նույնիսկ այն, որ կաթողիկոսին մերժած Լեւոն-Նեոը արդեն մեկուկես տարի թափառում է հայոց աշխարհում:

Ի դեպ, ինչպես հայտնի է, Նեոի չարագործությունների ընդհանուր ժամկետը 42 ամիս է, այսինքն՝ երեքուկես տարի, ինչը հայելային արտացոլմամբ համապատասխանում է Քրիստոսի քարոզչության տևողությանը:

Այնպես որ՝ հույսներս չդնենք խորհրդարանի վրա, այլ զինվենք համբերությամբ, քույրեր եւ եղբայրներ: Բարոյական չարիքի թագավորությանը, որտեղ «մարդիկ կլինեն եսամոլ, արծաթասեր, մեծամիտ, ամբարտապան, զագրախոս, ծնողամերժ, երախտամոռ, սրբապիղծ, անբարյացակամ, անհաշտ, զրպարտիչ, զեխ, դաժան, բարիատյաց, դավաճան, լկտի, գոռոզ, ավելի շատ տարփասեր, քան աստվածասեր», մնացել է ընդամենը երկու տարի»⁷²:

2010-ին նույն տրամաբանությամբ հողվածները շարունակվել են տպագրվել: «Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների օգնության և վերականգնողական կենտրոնի» նախագահ Ալեքսանդր Ամարյանը նորից է անդրադառնում 2008-ի մարտի 1-ի դեպքերին «աղանդավորականների մասնակցության» խնդրին: «-Մարտի 1-ի դեպքերի հետ կապված՝ ես տեսա, որ օպերայի հրապարակում աղանդավորներ էին հավաքվել: Չեմ ասի՝ 100-տոկոսանոց, բայց մեծ մասը աղանդավորներ էին, -այսօր լրագրողների հետ զրույցի ընթացքում ասել է Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների օգնության և վերականգնողական կենտրոնի նախագահ Ալեքսանդր Ամարյանը՝ հավելելով, թե նրանք խարիզմատիկ եկեղեցու հետևորդներն էին:

Նա նաև ավելացրել է, որ կրոնը գործուն կերպով մտել է քաղաքականության մեջ, և պետություն-կրոն հարաբերությունները քաղաքականացվում են:

-Ու դա մեր պետությունը, չգիտես ինչու, լուրջ չի ընդունում»⁷³:

Հասարակության մեջ կրոնական կազմակերպությունների նկատմամբ թշնամու կերպարի ձևավորման քաղաքականությունը փորձ է արվում օգտագործել քաղաքական ընդդիմադիր շարժումների նկատմամբ: «Եհովայի վկաներ» կազմակերպության անվանման նմանությամբ շրջանառության մեջ է դրվել քաղաքական ընդդիմության «անվանում»՝ «Լևոնի վկաներ»: Ընդդիմության դեկավարը Հայաստանի առաջին նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանն է: Փորձ է արվում կրոնական կազմակերպությունների հետ կապել նաև ընդդիմադիր «Ժառանգություն» կուսակցությանը: Այս ամենի զավեշտն այն է, որ հենց Լևոն Տեր-Պետրոսյանի նախագահության օրոք՝ 1994-95-ին կրոնական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների նկատմամբ տեղի են ունեցել հարձակումներ և հալածանքներ, որոնք կատարվել են ոստիկանների ներկայությամբ: Դրանից հետո նման զանգվածային հարձակումներ կրոնական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների նկատմամբ Հայաստանում չի եղել: Ավելին, Տեր-Պետրոսյանի կողմից առաջնորդվող ընդդիմությունը երբեք հանդես չի եկել խղճի ազատության սկզբունքի պաշտպանությամբ: Այնուամենայնիվ, նրա նկատմամբ «մեղադրանքները» շարունակվում են:

«Մեր աղբյուրները փաստում են, որ վերջերս իր առանձնատանը Լևոն Տեր-Պետրոսյանը երկարատև առանձնազրույց է ունեցել «Երևանի ավետարանական եկեղեցի» աղանդավորական կառույցի ղեկավար Լևոն Պարտազյանի հետ: «Երևանի ավետարանական եկեղեցու» գործունեությունը կարելի է գնահատել որպես հակահայկական, քանի որ այդ աղանդի գաղափարախոսությունը տարբերվում է Հայ առաքելական եկեղեցու դավանաբանությունից և խորթ է հայ ժողովրդի

⁷² «Զինվենք համբերությամբ, քույրեր եւ եղբայրներ», «Հայոց աշխարհ», 25/02/2009:

⁷³ 7or.am, 11/12/2010, <http://7or.am/hy/news/2010-12-11/20846/>, «Մարտի 1-ին օպերայում հավաքվածների մեծ մասն աղանդավորներ էին»:

պատմականորեն ձևավորված աշխարհայացքից, ինչի մասին բազմիցս է խոսվել լրատվության զանգվածային միջոցներում:

Մի թե այդ ամենը հայտնի չէ ԼՏՊ-ին: Ինչպիսի քննարկման ընդհանուր թեմա կարող են ունենալ իրեն Հայ առաքելական եկեղեցու հետևորդ ներկայացնող քաղաքական գործիչը և Հայ եկեղեցու ու հայ հասարակության դեմ պայքար վարող աղանդի ղեկավարը:

Երևի տեղին կլիներ հիշեցնել, որ հենց ԼՏՊ-ն իր իշխանության տարիներին ոչ մի քայլ չի ձեռնարկել սահմանափակելու աղանդավորականության տարածումը, իսկ այսօր նա երկարատև գրույցներ է ունենում մի աղանդի ղեկավարի հետ, որին հասարակությունը չի ընդունում: Ակնհայտ է, որ ԼՏՊ-ն, կորցնելով Կոնգրեսի կառավարման բոլոր լծակները և քայլառքայլ մերժվելով հասարակության գիտակից զանգվածի կողմից, փորձում է համախոհներ ձեռք բերել աղանդավորների շրջանում, անկախ նրանց բարոյական, հոգևոր և քաղաքական պատկերացումներից ու արժեքներից: Միայն թե իրեն չմերժեն:

ԻՆՉՊԻՄԻ ՆՊԱՏԱԿ Է ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԼՏՊ-Ի ԱՅՂ ՔԱՅԼԸ: Կամ նա հույս ունի ապահովել իր համար իրենց ղեկավարներին հնազանդ աղանդավորական ընտրազանգվածով կամ էլ փորձում է ստանալ արտասահմանում գործող տարբեր աղանդավորական կենտրոնների ֆինանսական կամ այլ կարգի աջակցություն: ԼՏՊ-ն հասկանալով, որ կորցրել է իր ընտրազանգվածը և առհասարակ իր աջակիցների մեծամասնությունը, ըստ երևույթին, փորձում է ձեռք բերել նորերին»:⁷⁴

«Հոգեբան Կարինե Նալչաջյանն, այսօր լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ խոսելով աղանդների ու նրանց տարածվածության մասին, նշել է, թե դա նախ և առաջ հոգեբանական ազդեցություն է, որտեղ շահարկվում են մարդկանց կրոնական զգացմունքները.

-Նկատել է՞ք քարոզիչները փողոցում երբեք մենակ չեն լինում, նրանք միշտ ման են գալիս զույգերով, որովհետև իրար վերահսկում են: Այսինքն՝ տոտալ վերահսկում է

⁷⁴ «Голос Армении», 17/07/2010, «ОТ ПОЛИТИЧЕСКОГО АВАНТЮРИЗМА - К ПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕГРАДАЦИИ», «Так, наши источники свидетельствуют, что недавно Левон Тер-Петросян в своем особняке имел длительную беседу с руководителем сектантской организации Евангелическая Церковь Еревана Левонем Бердакчяном, человеком, который не имеет ничего общего с Армянской Апостольской Церковью, всячески охаивает ее и занимается прозелитизмом. Деятельность "Евангелической Церкви Еревана" можно расценить только как антиармянскую, так как идеология секты существенно отличается от вероучения Армянской Апостольской Церкви и чужда исторически сформировавшемуся мировоззрению армянского народа, о чем неоднократно говорилось и в средствах информации. Неужели все это неизвестно Л.Т.-П.? Какие могут быть общие темы для обсуждения у политического деятеля, представляющего себя обществу в качестве верного последователя Армянской Апостольской Церкви, и руководителя секты, ведущей духовную борьбу против Армянской Церкви и армянского общества? Может быть, уместно напомнить, что именно Л.Т.-П. в годы, когда он руководил страной, не предпринимал никаких шагов для ограничения распространения сектантства, а сегодня он проводит длительные беседы с руководителем секты, не приемлемой обществом. Очевидно, что Л.Т.-П., утративший все свои рычаги управления конгрессом и постепенно отвергаемый сознательной частью общества, пытается найти единомышленников в среде сектантов, независимо от их моральных, духовных, политических представлений и ценностей. Лишь бы его не отвергали.

КАКУЮ ЦЕЛЬ ПРЕСЛЕДУЕТ ПОДОБНЫЙ ШАГ Л.Т.-П.? То ли он надеется обеспечить себя в дальнейшем выборным электоратом с помощью послушных своему лидеру сектантов, то ли желает получить финансовую и иную поддержку от различных религиозных центров зарубежья. Л.Т.-П., сознавая, что утратил свой электорат и вообще большинство своих сторонников, вероятно, пытается приобрести новых »

ներսից, տոտալ գրապարտություններ են, այնտեղ վերահսկվում է ամեն ինչ՝ մարդու անձնական կյանքի պարզ, ինտիմ մանրամասներով:

Հոգեբանն ավելացրել է, որ Եհովայի վկաները մարդու հոգեբանության վրա ազդեցության շատ նուրբ մեխանիզմներ են օգտագործում: Բսկ իրենց կառույցներն ամուր պահելու համար ուսումնասիրում ու օգտագործում են հոգեբանության ժամանակակից բոլոր մեթոդները:

Նա նաև շատ վտանգավոր է համարել այն փաստը, որ Հայաստանում և արդեն իսկ Արցախում էլ աղանդավորական շարժումների թիվը մեծացել է: Դա, ըստ հոգեբանի, Հայաստանի պես փոքր երկրի համար շատ վտանգավոր է և նույնիսկ կործանարար»⁷⁵:

Կրոնական խնդիրների արձարձման տարբեր դիրքորոշումները ՁԼՄ-ներում

Այս բաժնում ներկայացնում ենք տարբեր խնդիրների, կոնկրետ դեպքերի, վերաբերմունքի մասին մեջբերումներ, որոնք փաստում են, որ խղճի ազատության հարցը արդիական է Հայաստանում, սակայն հրապարակային բաց քննարկումներ, որոնց ժամանակ կհնչեն տարբեր տեսակետներ, դիրքորոշումներ, Հայաստանում չեն կազմակերպվում: Հասարակական տեսակետների կանոնակարգումը բացակայում է: Հեռուստատեսային եթերը ներկայացնում է միայն մեկ տեսակետ: Այս բաժնում ներկայացնում ենք տարբեր հրապարակումներից մեջբերումներ՝ առանց մեկնաբանության:

« Զինվորական ծառայությունից հրաժարվող անձանցից շատերը փորձում են խուսափել պարտադիր և նույնիսկ այլընտրանքային զինծառայությունից՝ դա պատճառաբանելով կրոնական սկզբունքներով: Այսօր այս մասին լրագրողների հետ զրույցում ասել է Քայքայիչ պաշտամունքից տուժածների օգնության և վերականգնողական կենտրոնի նախագահ Ալեքսանդր Ամարյանը:

Նա նաև հավելել է, թե իրականությանը չեն համապատասխանում կրոնական կառույցների գործունեությունը ոտնահարելու և խափանելու վերաբերյալ տեղեկությունները, քանի որ Հայաստանի Հանրապետությունում չկա մի այնպիսի օրենք, որով արգելվի, սահմանափակվի կրոնական կառույցի գործունեությունը, չկա մի օրենք, որով կարողանան մտնեն՝ այդ կառույցը ստուգեն: Չկան մասնագետներ՝ ո՛չ իրավաբաններ, ո՛չ հոգեբաններ, կրոնագետներ:

Ըստ բանախոսի՝ Հայաստանում չկա մի օրենք, որը ինչ-որ չափով կսահմանափակեր աղանդավորական շարժումների գործողությունները, և դա կապված է նրա հետ, որ իշխանությունը վախենում է Եվրախորհրդի արձագանքից ու գերադասում

⁷⁵ 7or.am, 11/12/2010, <http://7or.am/hy/news/2010-12-11/20854/>, «Հոգեբան. «Աղանդավորական շարժումները մեր երկրի համար կործանարար են»:

ընդհանրապես ոչինչ չձեռնարկել՝ թույլ տալով, որ դրանք խարխլեն պետության, հասարակության հիմքերը»⁷⁶:

«Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու՝ Գուգարքի թեմի առաջնորդ Սեպուհ եպիսկոպոս Չուլջյանը Թուրքիայում պատրիարքի թեկնածության ընտրություններում անհաջողության հասնելուց հետո վերադարձել է Լոռու մարզ, որտեղ նրա հայտնվելուց հետո կրոնական անհանդուրժողականությունը նոր որակներ է ձեռք բերում:

Դպրոցներում տիրող իրավիճակի մասին մենք նախորդ տարի մեր ընթերցողներին տեղեկացրել ենք, այս տարի հերթը հասել է բանակին: Ըստ Վանաձորի ավետարանական հավատքի եկեղեցու ավագ հովիվ Ռաֆայել Գրիգորյանի տեղեկատվության, Լոռու մարզի զինկոմիսարիատի մի պաշտոնյայի ցանկանում են աշխատանքից հեռացնել, պատճառաբանելով, որ նա իրենց եկեղեցու անդամ է, ինչն իրականության հետ ոչ մի առնչություն չունի:

Եկեղեցու հովիվը պաշտոնական տեղեկանք է ներկայացրել զինկոմիսարիատ առ այն, որ այդ պաշտոնյան իրենց եկեղեցու անդամ չէ, սակայն մեզ մտահոգող խնդիրը այլ է:

Պնխարար Սեյրան Օհանյանը պարտավոր է մեզ բացատրել, թե սահմանադրության որ կետի կամ ՀՀ օրենսդրության որ օրենքի և որ հոդվածի հիման վրա է բանակում կատարվում հավատաքնություն, այն էլ այս կամ այն կրոնին չպատկանելու մասին պաշտոնական փաստաթղթի հիման վրա, և առհասարակ Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին ի՞նչ կապ ունի ՊՆ կադրային քաղաքականության հետ: Անհամբեր սպասում ենք պարոն Օհանյանի պարզաբանմանը»⁷⁷:

«Այս տարվա ՀՀ նախագահի պետական մրցանակի դափնեկիր, երիտասարդ արձակագիր Արամ Պաշյանի նկատմամբ հետապնդումներ եւ սպառնալիքներ են սկսվել: Օրերս անհայտ անձինք ֆեյսբուքում սպառնալիքներով լի նամակներ են հղել նրան եւ դրանք բացատրել են նրա կողմից Ամենայն հայոց կաթողիկոսի դեմ ուղղված ոտնձգություններով: Հիշեցնենք, որ նա իր գրական գործում հանդգնել էր կաթողիկոսի մասին գրել այնպես, ինչպես կգրեր շարքային մահկանացուների մասին: Ավելի ուշ հայտնի է դարձել, որ կաթողիկոսն եւս անմասն չէ այս հետապնդումներից՝ նա նամակներ է հղել պետական մրցանակ տրամադրող հանձնաժողովին եւ Գրողների միության նախագահ Լևոն Անանյանին: Նրանցից հաշիվ պահանջել, թե՛ այս ո՞ւմ էք մրցանակ տվել: Անանյանին անգամ հրավիրել են Էջմիածին՝ բացատրություն տալու»⁷⁸:

«Աղանդավորական շարժումները, ներառելով մեր իրականության բոլոր ոլորտները, այնքան են ընդլայնվել, որ սովորական երևույթ են դարձել՝ խախտելով ժողովրդի մեջ արմատացած բարոյահոգեբանական չափանիշների ողջ համակարգը: Սրան նպաստում է նաև պետության և եկեղեցու ցուցաբերած անտարբերությունն ու թերևս թաքուն և բացահայտ աջակցությունը: ... Ներկայիս Հայաստանում գործող բազմաթիվ

⁷⁶ 7or.am,11/12/2010, <http://7or.am/hy/news/2010-12-11/20851/>, «ՀՀ-ում չկա մի օրենք, որով աղանդավորական շարժումների գործողությունները սահմանափակվեն»:

⁷⁷ www.lragir.am, 12/11/2010, «Հավատաքնություն բանակում»:

⁷⁸ «Հրապարակ», 24/06/2010թ, «Հետապնդումներ»:

աղանդների շարքում են Եհովայի վկաները, հոգեգալստականները, մորմոնները, մունիստները...»⁷⁹:

«Բաց հասարակության ինստիտուտը» ներկայացրել է Հայաստանում կրոնական հանդուրժողականության մասին զեկույց՝ անդրադառնալով բացառապես կրոնական փոքրամասնությունների խնդիրներին և պնդելով, թե Հայաստանում պարբերաբար ուսնահարվում են դրանց իրավունքները:

ՀՀ կառավարության աշխատակազմի ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի վարչությունն իր հերթին մեղադրում է զեկույցի հեղինակներին՝ պնդելով, որ վերջիններս միտումնաբար են պաշտպանում օտար կառույցների, քանի որ ֆինանսավորվում են դրանց կողմից:

Ըստ վարչության պատասխանատուների, Հայաստանում իսկապես եղել են կրոնական առանձին խմբերի գրանցումը մերժելու դեպքեր, սակայն միայն այն ժամանակ, եթե փորձագիտական եզրակացությունը փաստել է, որ նրանց գործունեության ու երկրի օրենսդրության պահանջների միջև առկա է անհամապատասխանություն:

Այդ հիմնավորմամբ մերժված հայտերից վերջինը «Եհովայի վկաներ» կազմակերպությանն էր:

Մեկ այլ դեպքում բացահայտվել է, որ Հելսինկյան իրավապաշտպան կազմակերպությունը, սնվելով Սայենթոլոգիայի եկեղեցուց, պաշտպանում է նրա շահերը: ՀՀ-ում գրանցված կրոնական կազմակերպությունները 66-ն են, բայց կան բազմաթիվ այլ կրոնական խմբավորումներ, համայնքներ, որոնք գրանցված չեն կամ գրանցված են որպես հասարակական կազմակերպություն, օրինակ՝ չինական «քրիստոնեական» համայնքը՝ Մունի եկեղեցին»⁸⁰:

«ԱՄՆ-ի պետդեպարտամենտը վերջերս հրապարակել է 2010 թ. «Կրոնական ազատությունների մասին» զեկույցը, որտեղ Հայաստանը ներկայացվում է որպես կրոնական փոքրամասնությունների ազատությունը սահմանափակող պետություն: Ըստ զեկույցի, բնակչությունը հիմնականում բացասաբար է վերաբերվում կրոնական փոքրամասնությունների բոլոր խմբերին, նրանք ընկալվում են պետության համար սպառնալիք: Ներկայացված է նաև զինվորական ծառայությունից կամ այլընտրանքային ծառայությունից խուսափելու համար ազատագրված Եհովայի վկաների թիվը:

Ցավոլիին այն է, որ հսկայածավալ զեկույցը դարձել է խլուրդային գործունեություն ծավալող եւ նորմալ մարդկանց տականքի վերածող մի շարք աղանդավորական կազմակերպությունների խոսափող»:⁸¹

« Հետեւաբար, հասարակական անհանդուրժողականությունը պետք է միշտ լինի ու արդարացված է: Պետք է պայքարել աղանդավորների դեմ, քանի դեռ նոր գոհեր չեն արձանագրվել, քանի դեռ նոր ծնողասպաններ ի հայտ չեն եկել: Հայաստանը փոքր

⁷⁹ www.ankakh.com, 15.11.2010, <http://ankakh.com/2010/11/68891/>, «Աղանդները Հայաստանում»:

⁸⁰ <http://asekose.com/?p=1654>, 31/05/2010, « Միջամտելով Աստծո գործերին»:

⁸¹ «Ազգ», 30/11/2010, « Զեկույցը թերի է, հասարակության անհանդուրժողականությունը»:

պետություն է, որի 350.000 բնակչությունն արդեն լրացրել է այդ գլխաքանակը. պայքարը նրանց դեմ պետք է սկսել այսօրվանից, վաղը ուշ կլինի»⁸²:
«Ընդհանուր առմամբ ստացվում է, որ Հայաստանում պետական մակարդակով գործունեություն չի իրականացվում ադանդների դեմ պայքարելու համար: Կրոնական կառույցների վերաբերյալ օրենքները ուղղակի չեն գործում, հոգեորսության մասին օրենքն էլ «օդում կախված» վիճակում է»⁸³:

⁸² Նույն տեղում:

⁸³ «Ազգ», 11/12/2010, «Քաղաքացիներին պաշտպանել հոգեբանական պատերազմից և հեռու պահել աղանդներից»: